

Romská kriminalita

Její příčiny, specifika a profil pachatelů

Petr Kvasnička

Bakalářská práce
2006

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Univerzitní institut

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Univerzitní institut

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2005/2006

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Petr KVASNIČKA**

Studijní program: **B 7501 Pedagogika**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Specifika romské kriminality.**

Zásady pro vypracování:

1. Zpracování teoretických východisek pro praktickou část práce.
2. Provedení empirického výzkumu.
3. Zpracování a vyhodnocení výsledků výzkumu.
4. Přijetí odpovídajících závěrů.

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

HÜBSCHMANNOVÁ, M. a kol. Šaj pes dovakeras – Můžeme se domluvit. Olomouc: PedF UP, 1993. 117s. ISBN 80 7067-355-9.

KYŠA, L. Romská mafie se zabydluje. Magazín Právo, 23. července 2005, s. 14-17.

NEČAS, C. Romové v České republice včera a dnes. 5. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. 129 s. ISBN 80-244-0497-4.

Romové v České republice. 1 vyd. Praha: Socioklub, 1999, s. 558. ISBN 80-902260-7-8.

ŘÍČAN, P. S Romy žít budeme – jde o to jak. 2. vyd. Praha: Portál, 2000. 149 s. ISBN 80-7178-410-9.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Jakub Hladík
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

3. března 2006

Termín odevzdání bakalářské práce:

13. června 2006

Ve Zlíně dne 3. března 2006

prof. Ing. Roman Prokop, CSc.
prorektor

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
ředitel ústavu

ABSTRAKT

V první kapitole bakalářské práce popisuji historii Romů, jejich migraci z Indie do Evropy a příchod na naše území. Uvádím zde také některé aspekty života dnešních Romů. Ve druhé kapitole se zabývám kriminalitou Romů, její úrovní a specifickými znaky. Poukazuji zde na romský organizovaný zločin, jeho praktiky a oblasti zájmu. Uvádím zde také, jakým způsobem se na romské kriminalitě podílí majorita. V praktické části bakalářské práce provádím výzkum u Romů, kteří byli v důsledku své trestné činnosti odsouzeni k výkonu trestu odnětí svobody. Pracovní postup svého výzkumu popisuji ve třetí kapitole. Výsledky výzkumu předkládám v poslední čtvrté kapitole. Uvádím zde charakteristiku uvězněných Romů a jejich trestné činnosti.

Klíčová slova: Romové, majorita, kočování, romská velkorodina, nezaměstnanost Romů, romská kriminalita.

ABSTRACT

In the first chapter of my paper I describe history of the Romanies, their migration from India to Europe and their arrival at our region. I also bring some life`s characteristics of modern Romanies. In the second chapter I deal with criminality of the Romanies, its rate and its specific features. I refer to Romany organized crime, its practices and fields of interests. I also mention how the majority participates in the Romany criminality. In a practical part of my paper I conduct a survey of the Romanies who were condemned to a confinement as a result of their criminal activities. In the third chapter I describe work methods of my survey. I present my survey`s results in the last chapter. I also show characteristics of imprisoned Romanies and their criminality.

Keywords: The Romanies, majority, migration, Romany tribe, unemployment of the Romanies, criminality of the Romanies.

Poděkování

Děkuji panu Mgr. Jakobovi Hladíkovi za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce.

Také bych chtěl poděkovat své rodině za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce, a které si nesmírně vážím.

Zvoleněves 20. dubna 2006

Petr Kvasnička

OBSAH

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 ROMOVÉ V ČESKÉ REPUBLICE	11
1.1 HISTORIE	12
1.2 SOUČASNÍ ROMOVÉ.....	18
1.2.1 Kolik a jací Romové u nás žijí?	18
1.2.2 Způsob bydlení	20
1.2.3 Způsob obživy	22
1.2.4 Zdraví Romů	24
1.2.5 Romský jazyk	25
1.2.6 Romská kultura	26
1.2.7 Romská rodina	27
2 ROMSKÁ KRIMINALITA	30
2.1 ÚROVEŇ ROMSKÉ KRIMINALITY	30
2.2 PŘÍČINY ROMSKÉ KRIMINALITY	32
2.3 SPECIFICKÉ RYSY ROMSKÉ KRIMINALITY	34
2.3.1 Druhy romské kriminality	34
2.3.2 Způsob páchaní trestné činnosti	35
2.3.3 Vztah romské komunity k trestné činnosti	36
2.4 ROMOVÉ A ORGANIZOVANÝ ZLOČIN	38
2.4.1 Drogová scéna	38
2.4.2 Prostituce a kuplířství.....	39
2.4.3 Lichva.....	40
2.5 PODPORA ROMSKÉ ASOCIÁLNOSTI ZE STRANY MAJORITY	41
2.5.1 Přímý podíl majority na romské kriminalitě	41
2.5.2 Naplňování očekávání	42
2.5.3 Reakce majority na kriminogenní situace	42
II PRAKTICKÁ ČÁST	45
3 VÝZKUM ODSOUZENÝCH ROMŮ	46
3.1 CÍL PRAKTICKÉ ČÁSTI	46
3.2 STANOVENÍ PŘEDPOKLADŮ.....	46
3.3 POPIS ZKOUMANÉHO VZORKU.....	46
3.4 PRŮBĚH PRŮZKUMU	47
3.5 POUŽITÁ METODA.....	47
4 VÝSLEDKY A JEJICH INTERPRETACE	48
4.1 CHARAKTERISTIKA ZKOUMANÉHO VZORKU.....	48
4.1.1 Věkové složení zkoumaného vzorku	48
4.1.2 Národnost	49

4.1.3	Dosažené vzdělání.....	50
4.1.4	Zaměstnání před uvězněním.....	51
4.1.5	Osobní život odsouzených	52
4.1.6	Předchozí trestná činnost.....	54
4.1.7	Současná trestná činnost.....	56
4.2	SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ PRAKTICKÉ ČÁSTI.....	61
ZÁVĚR		63
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....		65
SEZNAM GRAFŮ		66
SEZNAM TABULEK.....		67
SEZNAM PŘÍLOH.....		68

ÚVOD

Problematika romské kriminality mě zajímá už delší dobu z více důvodů. Tím hlavním jistě bude, že pracuji jako vychovatel ve Věznici Vinařice, kde právě muži romského původu tvoří velké procento odsouzených a zároveň se zřetelně odlišují od většiny odsouzených neromského původu. Především povahou trestných činů, za něž byli odsouzeni, ale také častou recidivitou i způsobem chování během výkonu trestu.

Kdo je přímo konfrontován s tím, že v českých věznicích je mnohem více odsouzených romského původu, než by odpovídalo procentuálnímu zastoupení tohoto etnika v populaci ČR, musí si klást otázku, proč je tomu tak. Odpověď na ni jsem hledal v odborné historické, etnografické, sociologické i kriminalistické literatuře. Stručný výklad z nastudované literatury předkládám čtenáři této bakalářské práce v její teoretické části. Domnívám se totiž, že bez objektivního poznání všech příčin, i těch nejvzdálenějších a nejzastřenějších, nadměrné romské kriminality nelze účinně proti tomuto negativnímu společenskému jevu bojovat, a to především v oblasti preventivních opatření.

Problematika romské kriminality je velice specifická, má celou řadu aspektů. Zaprvé je ještě výrazněji než kriminalita neromská podmíněna rodinným a sociálním prostředím, z něhož pachatelé pocházejí. Téměř naprosto je provázána s nezaměstnaností, nedostatečnou vzdělaností a výrazně sníženou možností legální obživy. Zadruhé je romskou komunitou do značné míry tolerována, což představuje velké mravní ohrožení romských dětí a mládeže a živnou půdu pro nárůst této kriminality i v dalších generacích. Zatřetí je romská kriminalita viditelnější než neromská, už pro snadnou vizuální rozpoznatelnost pachatelů romského původu. S tím souvisí přesvědčení české většiny, že Romové jsou ke kriminalitě jaksi fatálně disponováni a nezákonné chování lze očekávat téměř od každého Roma. A to je možná nejzávažnější aspekt celého problému, protože právě romská kriminalita, její častost a zjevnost, velmi prohlubují odpor české majority k romské minoritě, vedou k další sociální izolaci Romů a tím, v začarovaném kruhu, k nárůstu romské trestné činnosti, kterou Romové často řeší neutěšenou existenční situací a svým způsobem se i „mstí“ majoritě za odmítání, pohrdání, diskriminaci ve vzdělávání i na trhu práce.

To jsou tedy hlavní důvody, které mě vedly k volbě tohoto tématu. Prostudoval jsem je a zpracoval pro vlastní poučení a snad i pro poučení případných čtenářů či studentů. Do praktické části práce jsem zařadil empirický výzkum na podkladě osobních dat celkem

osmdesáti odsouzených Romů, kteří momentálně vykonávají trest odnětí svobody na mém pracovišti, ve Věznici Vinařice. Jsem si vědom, že jde o relativně malý vzorek, ale domnívám se, že z hlediska posuzovaných aspektů dostatečně reprezentativní.

Svoji práci považuji jen za vstup do problematiky, kterou se snažím pouze zhruba zmapovat. Vzhledem k rozsahu práce jsem se nepouštěl do návrhů na řešení daného problému. Spíše mi šlo o to, na tuto problematiku upozornit a proti zažitým „pravdám“ o romské kriminalitě v mínění české většiny postavit podložená fakta. Domnívám se totiž, že hlavní je, abychom romskou kriminalitu už konečně začali považovat za „svůj, český“ problém, nikoli za „jejich, romský“. Zaprvé proto, že touto kriminalitou opravdu většinou trpí příslušníci etnické majority, a za druhé proto, že jsme to určitě my a ne oni, kdo má vzdělání, prostředky, lidi a organizace na řešení tohoto problému.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ROMOVÉ V ČESKÉ REPUBLICCE

Romové v České republice jsou specifickou menšinou, jejíž početnost, způsob života a koexistence s většinou i míra diskriminace se v průběhu posledních pěti století, kdy na našem teritoriu žijí, velice proměňovaly. Problematika českých Romů v 19. století, za první republiky, za okupace, za komunismu a v období po roce 1989 se dost zásadně liší, její vývoj je velmi dynamický.

Právě v období posledních šestnácti let se romská problematika znovu dostala výrazně do popředí politického a společenského zájmu jak v našem státě, tak i v zahraničí. Proč právě Češi vnímají romskou menšinu, její odlišný způsob života jako takový problém? Proč právě český stát je ze zahraničí kritizován za špatnou politiku vůči Romům, za neúspěšnou integraci až diskriminaci? Proč podobné problémy neřeší třeba ve Španělsku, Francii či Anglii, kde historicky byla též významná romská menšina? Odpovědí jistě není mimořádný český rasismus, jak to někdy zaznívá ze zahraničí, ale zcela odlišná historická i současná situace.

Zaprvé současná romská minorita je v Česku poměrně nedávno – část z dob socialismu, část přišla do Čech především ze Slovenska po rozdělení federativního státu v roce 1992. Většina Romů tedy žije v Čechách v první až třetí generaci, což je vzhledem k tomu, že přišli ze zcela odlišných podmínek, doba příliš krátká na úspěšnou integraci.

Zadruhé chování a životní strategii romské minority usazené v Česku v letech 1948 – 1989 velmi determinovala politika komunistického státu. Ta sice do značné míry odstranila nejkřiklavější bídu, negramotnost, povinnou zaměstnanost snížila počet lidí opatřujících si prostředky příživou či trestnou činností, ale zároveň asimilační politikou vzala Romům jejich tradiční způsob života, jejich hodnoty, kulturu, jazyk a sociálním zvýhodňováním odnaučila Romy postarat se o sebe, převzít zodpovědnost za obživu rodiny, výchovu dětí. Nové ekonomické podmínky po roce 1989 proto dopadly právě na romskou menšinu drtivě. (Nečas, 2002))

Třetím důvodem negativního pohledu Čechů na Romy je i fakt, že po dobu zhruba půl století byli jedinou vizuálně snadno odlišitelnou etnickou menšinou v naší národnostně jednobarevné republice. Češi po dlouhou dobu nebyli konfrontováni s odlišností, a proto jsou vůči ní intolerantnější než příslušníci národnostně pestřejších států. (Pavelčíková, 2004)

Každopádně současná realita je taková, že Romové jsou velmi specifickou, značně uzavřenou, dobře rozpoznatelnou menšinou, která žije za zcela jiných podmínek než většina, a sama prakticky není schopna se ze svého postavení na úplném okraji společnosti vymanit. Česká majorita pak tuto etnickou menšinu vnímá téměř výhradně negativně, nevěří v její integraci, a tento xenofobní až rasistický postoj v posledních letech ještě akceleruje v důsledku mezinárodní kritiky postavení českých Romů. Na druhou stranu právě kritika ČR ze zahraničí přiměla české politiky k zatím velmi dílčím a nesystémovým pokusům o řešení tohoto problému, ať již jde o větší integraci romských dětí do normálních základních škol, o otevírání speciálního středního vzdělávání pro tzv. romské asistenty, či o častější prezentaci úspěšných lidí romského původu v médiích. (Říčan, 2000)

1.1 Historie

Dějiny Romů jsou z velké části rekonstrukcí. Romové svou historii nezapisovali, hmotných památek se dochovalo minimum, a to jen z posledních dvou století. Zprávy o Romech v kronikách a archivech ostatních národů jsou kusé a zlomkovité. V historii Romů nejsou slavní panovníci, bitvy, data, stavby, zakládání států, univerzit apod. O Romech se však často píše v různých nařízeních, ediktech a zákonech evropských národů a to, co zde nalézáme, je z dnešního pohledu spíše ostudné. (Šišková, 1998)

Romové pocházejí z Indie. Jejich předkové náleželi k původnímu obyvatelstvu tohoto subkontinentu, které bylo někdy v polovině 2. tisíciletí př. n. l. buď vytlačeno do těžko přístupných a okrajových oblastí, nebo podmaněno a včleňováno do složitějšího sociálního systému. (Nečas, 2002)

S rozvojem hinduismu se společnost vnitřně rozčleňovala na kasty, tj. rozšířené rodiny nebo rody se vzájemně nepřestupnou kastovní bariérou a s dědičně vykonávanou jednou profesí. Z příslušnosti ke kastě vyplýval společenský status jejích členů, jimž hrozilo kastovní vyloučení, pokud by nedodržovali závazná pravidla a předpisy jednání. Existenční prostředky si kasta opatrovala zastáváním jednoho řemesla, nebo poskytováním jedné služby. V opatrování základních životních potřeb byli členové kasty odkázáni na okolní, zvláště rolnické obyvatelstvo a tento způsob obživy je permanentně nutil k územnímu pohybu, který se projevoval buď řemeslnickým kočovnictvím, nebo parazitující potulkou.

Kováři a další řemeslníci, pracující s kovem, dřevem, kůží, hlínou, proutím a s jiným materiálem, kočovali v pravidelném okruhu, jehož časové obraty podmiňovala sporadická poptávka po jejich výrobcích. Naproti tomu muzikanti, tanečníci a kejklíři neodváděli žádnou produktivní práci, putovali za málo konkrétním cílem a doplňovali zdroje obživy krádežemi, žebrotou a dalšími projevy příživnictví. S rozmnožením každé příští generace se v kastě zvyšoval počet kovářů, muzikantů atd. Následkem toho docházelo ke štěpení na podkasty, z nichž pouze jedna zůstávala v dosavadním areálu a zbývající se etapovitě stěhovaly do sousední úživné oblasti s nadějí, že tam bude větší poptávka po kovářské práci, hudební dovednosti apod. V novém areálu se pak celý vývoj opakoval a docházelo k dalšímu územnímu pohybu. (Nečas, 2002)

Předkové Romů patrně příslušeli k nejnižším a opovrhovaným kastám, které se věnovaly kovářství a kovářství, obchodu, podvodům a krádežím dobytka, uklízení a odstraňování nečistot, hudební, taneční a kejklářské činnosti, potulce a žebrotě. Neznali písmo a neměli písemnictví, které nahrazovala ústní lidová slovesnost. (Nečas, 2002)

Monoprofesnost a její důsledky, stejně jako trvalé obavy z období bez dešťů a následných hladomorů, tíživost kastovního systému a další příčiny vedly k územnímu pohybu těchto kast, které směřovaly do úrodného Pandžábu a odtud přes hranice indického subkontinentu dále na západ. Jejich migrace trvala řadu staletí. Svou vlast opouštěli ve vlnách různých velikostí, které byly od sebe časově dost vzdálené a trvaly pravděpodobně v rozmezí od 3.-5. do 9.-10. století. (Nečas, 2002)

Před vstupem na evropskou půdu se kasty dělily do dvou proudů, z nichž méně početný postupoval přes Egypt a severoafrické pobřeží do Španělska, zatímco hlavní proud mířil přes Turecko na Balkánský poloostrov a odtud dál do střední Evropy. (Šišková, 1998)

První zprávu o přítomnosti Romů v metropoli byzantské říše zanechal mnich z kláštera v Iberonu na hoře Athos, podle jehož „Života sv. Jiří Poustevníka“ z doby kolem roku 1068 se v Konstantinopoli objevili v polovině 11. stol. lidé označovaní jako Atsinganoi. Odtud vzniklo nejrozšířenější pojmenování Romů, které proniklo jak do středověké latiny (Acinganus, Cinganus, Cingerus), tak i do jazyků jednotlivých národů, které postupně poznávaly romské migranty na jejich cestě Evropou. Jméno zakotvilo v bulharštině (Acigan, Cigan), srbštině (Ciganin), rumunštině (Tsigan), maďarštině (Czigányok), slovenštině (cigán), češtině (Cikán), němčině a holandštině (Zigeuner), starofrancouzštině (Cingare,

Cingar, Cingan), italštině (Zingaro), polštině a ruštině (Cigan) atd. Jejich průchod a možná krátké zastavení v Malém Egyptě, jak se nazývalo okolí města Méthoné na Peloponésském poloostrově, vedlo k záměně tohoto území se severoafrickým Egyptem a k vzniku nejrůznějších pověstí o egyptském původu Romů. Z těchto vyprávěných vyprávění vycházela část společnosti křesťanské Evropy při označování romských poutníků jménem Egypt'ané. Tohoto jména se používalo a používá především v angličtině (Egyptians, Egyptians, Egyptians a odtud dnešní Gypsies), ale i v některých dalších jazycích, např. v řečtině (Gyphtoi, Aigyptiaki), ve španělštině (Egiptianos, Egitanos, Gitanos), v portugalštině (Egyptians), v holandštině (Egyptanarin, Gypten Jipenessen), atd. (Nečas, 2002)

Za svého pobytu v Byzantské říši se Romové seznámili s křesťanskou civilizací. Na svých cestách potkávali zbožné křesťany, kteří putovali do Svaté země a jimž byly přitom poskytovány všemožné podpory a výhody. Začali těchto poznatků využívat při zdůvodňování vlastního pohybu a vydávali se za poutníky egyptského původu, jejichž předkové odpadli od víry a oni byli za tento hřích odsouzeni k vyhnanství z původní vlasti a ke kajícímu putování. (Nečas, 2002)

K první velké romské migrační vlně do střední Evropy došlo počátkem 15. století, kdy osmanská říše obnovila svou expanzi, během níž obsadila celý Balkánský poloostrov a začala ohrožovat také Sedmihradsko a jižní Uhry. Obavy z tureckých vojsk a válečných útrap daly povel k hromadným útekům nejrůznějších vrstev obyvatelstva, mezi kterými byly i početné skupiny Romů. (Kol. autorů, 1999)

První zprávy o Romech na našem území pocházejí právě z počátku 15. stol. V té době se pohybovali střední Evropou v poměrně velkých skupinách vedených stařešiny. Svou přítomnost vysvětlovali tím, že se jejich národ provinil proti křesťanské víře a svým kajícím putováním touží dosáhnout odpuštění. Jindy naopak, že byli vyhnáni ze své vlasti pro víru. Křesťanská Evropa byla ochotna naslouchat takové argumentaci a Romům se zpočátku dostalo příznivého přijetí - z dobového vnímání hříchu a úcty k pokání vyplývala přirozená křesťanská povinnost poskytovat kajícím drobné milodary v podobě jídla, pití a peněžité almužny. Někteří romští předáci se vykazovali ochrannými listy, které získali od německého císaře a českého krále Zikmunda, či papeže Martina V., které jim zajišťovaly nárok na ochranu a pomoc. (Říčan, 2000)

„Již z této doby však pocházejí četné stížnosti na jejich magické praktiky, které byly hodnoceny jako bezbožnost, a na parazitní chování, jež se jevilo s jejich početným růstem

méně a méně únosné. Příznivé přijetí Romů v Evropě netrvalo dlouho. Církev brzy odhalila falešné kajícíky. V roce 1427 je pařížský arcibiskup exkomunikoval, vyloučil z církve. Kromě toho byli podezírání, že špehují ve prospěch Turků nebo že zakládají požáry. Z poutníků se stávají štvanci.“ (Říčan, 2000, s.16)

Podobně jako v jiných zemích, i u nás byli na základě královských nařízení vypovídáni ze země, mučeni, zabíjeni, případně užíváni k nuceným pracím. Někdy na ně byly pořádány hony a zabít Roma bylo beztrestné, jindy byli postihováni pouze ti, kteří se potulovali a dopouštěli se krádeží. Obyvatelstvo často navzdory perzekučním výnosům jejich přítomnost víceméně ochotně akceptovalo. Bylo to patrně zčásti ze soucitu a ze solidarity, zčásti proto, že někdy dovedli být užiteční svým zbožím a službami či zajímaví jako zákazníci i jako obdivuhodní cizinci. V Čechách a na Moravě byla perzekuce Romů většinou mírnější a často sem prchali z okolních zemí. (Říčan, 2000)

„Romové neusilovali o včlenění do socioekonomické struktury středověké společnosti a pokud by tak i chtěli učinit, nenašli zemi, která by jim poskytla trvalé útočiště, ani místo, kde by se mohli na delší dobu usadit. Zůstávali proto lidmi bez domova, kteří žili ze dne na den a pohybovali se z jednoho místa na druhé do okamžiku, do kterého byla okolní společnost ochotna tuto jejich životní výjimku nadále akceptovat.“ (Nečas, 2002, s. 22)

Největšího rozsahu dosáhlo pronásledování Romů ve 20. letech 18. století, kdy bylo doloženo téměř 200 protiromských procesů, při kterých byla vynesena řada rozsudků smrti. Důvodem k postihům nebyla etnická příslušnost, nýbrž způsob života, který se vymykal kontrole mocenského aparátu a průvodními delikty (drobné krádeže, žebrota, věštění či hádání z ruky) narušoval strukturu feudální společnosti. (Nečas, 2002)

Počátkem 18. století se však zároveň začínají prosazovat snahy legalizovat přítomnost Romů a začlenit je do společnosti. Za vlády Marie Terezie začala být poprvé uplatňována asimilační politika. Romové museli pracovat v zemědělství, oblékat se jako ostatní, plnit povinnosti nevolníků vůči vrchnosti a náboženské povinnosti vůči církvi, nesměli mluvit romsky a ponechávat si svá „bezbožná“ cikánská jména. Byli záměrně rozptylováni tak, aby v každé vesnici byla pokud možno jen jediná romská rodina. (Říčan, 2000)

Na většině území Čech a Moravy však byli Romové vždy známí jako kočovníci, využívající k přepravě typické vozy kryté plachtami nebo maringotky tažené koňmi.

Kočovní Romové se většinou živili prodejem kovářských výrobků a poskytováním kovářských a drátenických služeb. Někdy obchodovali s drobným, levným zbožím, anebo také tradičně s koňmi, jimž dobře rozuměli. Díky své muzikálnosti se mohli živit i hudbou, tancem, různými kejklířskými produkcemi apod. Všechny tyto v podstatě legální „zaměstnání“ ale nezdědka doplňovaly způsoby obživy pochybné, jako věštění z ruky a z karet, zařikání na objednávku, žebrota, či vysloveně kriminální, především krádeže, od drobných až po krádeže koní a cenných předmětů. Z únosných kočovníků se tak postupně stávali nežádoucí, obtížní tuláci. Neúnosnost kočování se projevila koncem 19. století nařízením rakouské vlády proti „cikánskému zlořádu“ a Romové byli pro tuláctví trestně stíháni. (Říčan, 2000)

„První republika přes svůj pozoruhodně demokratický charakter tolerovala kočující Romy stále hůře a v roce 1927 byl vydán – na evropské poměry velmi tvrdý – zákon proti potulným Romům a tulákům žijícím po cikánsku. Romům se zakazovalo kočovat a tábořit ve větších skupinách, vlastnit zbraně (včetně dýk), byly jim vydávány zvláštní legitimace, ke kočování si museli vyžádat dočasně platná povolení, byli pod soustavným policejním dohledem.“ (Říčan, 2000, s. 19)

Jednou z nejhorších kapitol historie českých Romů byl holocaust za vlády nacistů. Během války se Romové stali vedle Židů další pronásledovanou skupinou z důvodu rasy. Od roku 1942 byli Romové, kteří neuposlechli vládního nařízení o trvalém usazení, transportováni do kárných pracovních táborů (později přeměněných na tábory sběrné) v Letech u Písku a v Hodoníně u Kunštátu. Tábory byly o rok později zrušeny a jejich obyvatelé byli deportováni do koncentračních táborů Osvětim II - Březinka, Buchenwald a dalších. Před vypuknutím druhé světové války žilo na území Čech a Moravy asi šest tisíc Romů. Přežilo necelých tisíc. (Budilová, Hirt, 2005)

Naprostá většina současných českých Romů přicházela po válce ze Slovenska. Tam žili po řadu posledních generací většinou usedle v chudých romských osadách. V poválečném období bylo potřeba osídlit pohraniční oblasti, odkud bylo odsunuto německé obyvatelstvo, a získat pracovní sílu pro zemědělství a průmyslové podniky. Za tím účelem bylo organizovaně přesídlováno romské obyvatelstvo ze slovenských romských osad. Nové podmínky v Čechách se značně lišily od prostředí uzavřených a izolovaných romských osad, kde se lidé nejčastěji živili příležitostnou prací u sedláků a odměňováni byli

v naturáliích. Změnil se i charakter práce (placené v penězích), okolní obyvatelé i jazyk potřebný ke komunikaci. (Budilová, Hirt, 2005)

Nový komunistický režim byl pro Romy zpočátku přínosem. Především to bylo zrušení zákona z roku 1927 a dále dobrodiní, které nový režim představoval pro sociálně nejslabší vrstvy obyvatelstva. Díky zaměstnanosti, která byla u romských mužů i žen poměrně vysoká a dosud neobvyklá, procházela životní úroveň Romů progresivním vývojem. Svůj materiální i sociální vzestup přijímala romská populace jako samozřejmost, kterou téměř samočinně a bez jejího vlastního přičinění zajišťoval stát. (Nečas, 2002)

Celková strategie režimu v přístupu k romské menšině spočívala v kombinaci národnostního útlaku (kterým bylo neuznání romské národnosti) s „rozmazlováním“ Romů. Bylo jim upíráno právo na svébytnost kultury a životního stylu, na druhé straně měli zaručeno stálé zaměstnání a slušné bydlení. Koncepce řešení „cikánské otázky“ byla pojata pouze jako otázka sociální. Romské obyvatelstvo mělo být zcela asimilováno a Romové jako národ měli postupně splynout s českou a slovenskou většinou, tedy v podstatě zmizet. (Říčan, 2000)

Významným historickým mezníkem pro určitou část obyvatelstva žijícího na území Československa bylo schválení zákona č. 74/1958 Sb., o trvalém usídlení kočujících osob. Tento zákon ukládal všem osobám žijícím kočovným nebo polokočovným životem zanechat dosavadního způsobu života a usadit se na jednom místě. (Budilová, Hirt, 2000)

Zhroucení komunistického režimu v listopadu 1989 přineslo Romům kromě toho, co přineslo všem občanům – navíc svobodu používat svůj jazyk a rozvíjet svou národní kulturu, zakládat k prosazování svých zájmů vlastní organizace, rozvíjet mezinárodní kontakty atd. Brzy se však ukázalo, že Romové zatím nedokážou nových možností dostatečně využít. Jejich situace se nezlepšila, došlo naopak k markantnímu zhoršení. Ekonomická transformace způsobila prohlubování sociálních nerovností a některé vrstvy obyvatelstva se ocitly na okraji společnosti. Mnozí Romové, kteří byli v předchozích obdobích zaměstnáváni většinou jako nekvalifikovaná pracovní síla, se nedokázali adaptovat na nové podmínky na trhu práce a u řady z nich došlo k výraznému zhoršení jejich ekonomického a společenského postavení. (Říčan, 2000)

1.2 Současní Romové

Romové patří v České republice v současnosti k vrstvám s nejhorsšími životními podmínkami. Typická je pro ně vysoká nezaměstnanost, nízká vzdělanost, špatné bytové a hygienické podmínky, nedostatečná péče o zdraví a s tím související špatný zdravotní stav a krátký průměrný věk, vysoká porodnost, nepoučená a někdy nedbalá péče o děti, v některých případech hraničící se zanedbáváním. Z této katastrofální situace pak vyplývá mimo jiné i nadprůměrná kriminalita, vzrůstání nevraživosti mezi romskou menšinou a českou většinou, ale i zvyšování napětí a konfliktnosti uvnitř romského etnika, které se v důsledku své těžké sociální situace dostává stále více do izolace v organizovaně i spontánně vznikajících ghetech. Negativní vývoj romské situace v uplynulém desetiletí je tak dynamický, že Romové, zvláště ti mladší, ztrácejí víru ve zlepšení své situace a dostávají se do přímé opozice proti státu a majoritě, které vnímají jako své ujařmitelé a nepřátele. (Nečas, 2002)

1.2.1 Kolik a jací Romové u nás žijí?

Čeští a moravští Romové většinou nepřežili druhou světovou válku. Po roce 1945 přišly do České republiky skupiny tzv. slovenských a maďarských Romů, kteří do té doby žili na Slovensku usedlým způsobem života v osadách na středním a východním Slovensku (živilo se například jako kováři, korytáři či hudebníci). Dříve se tato subetnická skupina nazývala „Servika Roma“, dnes tento název již sami příslušníci skupiny neužívají - říkají si prostě „Roma“. Olašští Romové označují tyto skupiny jako „Rumungri“ (tento termín pochází z Rom Ungro, tedy uherský Rom), aby je od vlastní skupiny odlišili. Slovenští a maďarští Romové jsou si kulturně velmi podobní, odlišuje je zejména jiný dialekt romštiny. Dnes tvoří zhruba 90 % romské populace v ČR. (Budilová, Hirtl, 2005)

Další subetnickou skupinou Romů žijících na území ČR jsou Romové olašští. Jsou to potomci kočovných skupin, které se do střední Evropy dostaly s poslední velkou migrační vlnou v 19. století, když bylo zrušeno nevolnictví Romů v Moldavsku a ve Valašsku. Dialekty těchto romských skupin byly silně ovlivněny rumunštinou, a proto se jejich uživatelé označují souhrnným jménem Vlašika Roma, tj. valašští nebo olašští Romové (Rumun, tj. Valach nebo Oláh). Olašští Romové se tradičně živilo jako obchodníci či překupníci s koňmi, olašské ženy prosluly věštěním z rukou či vykládáním karet. Tyto

skupiny až do roku 1959, kdy byly násilně usazeny, na území Československa kočovaly. Od slovenských, respektive maďarských Romů je kromě tradičního kočovnictví odlišují kulturní normy, zvyky a dialekt. Olaši tvoří přibližně 10 % romské populace u nás. (Budilová, Hirt, 2005)

Romové se dělí do mnoha skupin, které mezi sebou udržují značnou distanci, danou původními pravidly kastovního systému. Jednotlivé skupiny mezi sebou téměř nekomunikují, mají odlišné historické zázemí a zkušenosti, nezasahují do záležitostí druhých skupin, nevytvářejí společná manželství, ani se vzájemně nestýkají. Vztahy mezi jednotlivými skupinami Romů jsou zpravidla horší než s ostatním obyvatelstvem neromského původu. (Šišková, 1998)

Nejvýraznější bariéry existují mezi subetnickými skupinami olašských a slovenských (respektive maďarských) Romů. Tyto skupiny se vymezují jako samostatné celky, které spolu mají jen málo společného a jejich dialekty jsou velmi odlišné. Kromě tradičních vazeb tyto vztahy zřejmě ovlivnila i skutečnost, že kočovníci zachovávali daleko přísněji endogamii i další původní zvyklosti v oblasti rodinného i zvykového práva, udržovali komunikaci v romštině a výrazněji se distancovali od všech cizích vlivů. Naproti tomu u menší části skupin usedlého obyvatelstva probíhal už během první poloviny 20. století proces samovolné integrace (resp. asimilace) s majoritou. (profesní a sociální kontakty, smíšené sňatky apod.). (Pavelčíková, 2004)

Přesný počet Romů v České republice nelze přesně zjistit. Důvodem je skutečnost, že Romem je pouze ten občan, který se k tomu hlásí a za Roma nelze označit občana, který si to nepřeje. Podle tohoto kritéria by v ČR bylo jen několik tisíc Romů, kteří se k romské národnosti přihlásili při sčítání lidu. Poslední sčítání lidu proběhlo v roce 2001 a k romské národnosti se přihlásilo 11746 občanů. Takový údaj je však podhodnocený a nemá smysl brát ho v úvahu. Mnozí Romové se přihlásili k národnosti české, slovenské, případně maďarské, ačkoli se cítili jako Romové. Důvody, proč se někteří Romové ke své národnosti nepřihlásili jsou různé. Někteří mají z minulosti špatné zkušenosti s podobnými seznamy, mají z nich obavy a nedůvěřují jim. Někteří možná nebyli při sčítání dostatečně poučeni. Mnozí se však nepřihlásili k romské národnosti, protože se za tuto příslušnost stydí a nepřejí si být označováni za Romy. Demografové užívají různá kritéria a metody odhadu a docházejí k různým výsledkům. Nejvyšší odhady uvádějí romští aktivisté a pracovníci, jejichž společenská důležitost závisí na počtu Romů (300 tisíc a více). Tyto odhady se však

považují za nadhodnocené. Kvalifikované odhady odborníků uvádějí počet kolem 200 tisíc plus několik desítek tisíc asimilovaných Romů, tj. Romů ze smíšených manželství a těch, kteří se nestýkají s romskou komunitou. (Říčan, 2000)

V této souvislosti je však třeba vzít v úvahu, že počet Romů rychle narůstá, protože romské ženy obvykle začínají dříve rodit a mívají hodně dětí. Počet dětí v romské rodině klesá úměrně jejímu sociálnímu vzestupu, který bývá doprovázen asimilací. Polovina českých Romů je mladší 19 let, lze tedy odhadnout, že mezi školními dětmi jsou asi 4 % Romů. Vzhledem k naopak klesající porodnosti české populace se dá očekávat v blízké budoucnosti velice markantní procentuální proměna etnického složení dětské populace v ČR. (Říčan, 2000)

Romové u nás žijí převážně ve městech. Přitom právě městské prostředí jejich situaci spíše zhoršuje – obtížněji zde hledají zaměstnání, protože je tu méně nekvalifikované fyzické práce, jíž se většina pracujících Romů živí. Nemají tu možnost přispět k obživě rodiny pěstitelstvím a chovatelstvím na záhumenku. Městská anonymita usnadňuje a provokuje asociální chování i trestnou činnost. Vyšší životní úroveň městského obyvatelstva ještě více rozevívá nůžky mezi životním stylem majority a romské menšiny, která je tak ve městech často natlačena do ghet. Někdy úmyslně magistráty (často v důsledku neplatičství), někdy spontánně, když dům, ulici či čtvrť postupně opustí neromští obyvatelé, vytlačeni rušivým, nehygienickým i agresivním způsobem života romských sousedů.

1.2.2 Způsob bydlení

Romové, kteří přišli ze Slovenska, bydleli většinou v ubohých chatrčích východoslovenských romských osad nebo v přirozeně vzniklých ghetech na okraji slovenských měst. Po příchodu do českých zemí se velmi rychle urbanizovali, takže dnes žije jejich drtivá většina ve městech. Obývají byty nižších kategorií, které mívají nevyhovující hygienické podmínky a jsou mnohem menší, než by jejich velké rodiny potřebovaly. Přehlněnost romských bytů je způsobena vysokou porodností, sklonem k pospolitému životu a tradiční romskou pohostinností. Nezřídka dochází k případům, kdy romská rodina bezstarostně prodá byt a volí život bezdomovců. Střídavě pak navštěvuje své příbuzné či známé a přeplňuje tak jejich byty. (Nečas, 2002)

Pro Romy je také typické vybydlování – radikální devastace domu či bytu. Není samozřejmě běžná, ale je specificky romská (není známo, že by se takto chovala většinová veřejnost nebo příslušníci jiných národnostních menšin). Romové dovedou v krátké době zničit dům či byt natolik, že je nutná celková oprava nebo demolice. Příčiny takového jednání jsou různé. Někdy Romové rozeberou a odmontují vše, co se dá prodat (někdy také spálit v kamnech). Jindy jde o pouhou vandalskou destrukci, která může být i účelová – zničené poštovní schránky, zvonky a seznamy nájemníků například komplikují doručení upomínek či soudních předvolání. Na tomto vandalství Romů se velkou měrou podepsal také minulý režim, kdy komunistické úřady Romům toto chování obvykle trpěly a přidělovaly jim byty nové (i když zpravidla podřadné), stejně jako neplacení nájemného a různé přestupky, znepríjemňující život jejich sousedům. Nelze se proto divit, že se dodnes setkáváme s případy, kdy některé romské rodiny zcela zničí nebo prodají svůj byt a pak hlasitě poukazují na své neúnosné a nevyhovující životní podmínky a dožadují se, aby o ně bylo řádně postaráno – z dob minulých jsou tomu naučení. (Říčan, 2000)

Pro romskou komunitu je rovněž charakteristická tzv. rezidenční segregace, tedy prostorová koncentrace příslušníků romské komunity v určitých lokalitách, kde příslušníci romské komunity tvoří velké procento z celku. V těchto lokalitách je značná část romské komunity soustředěna v určitých typech domů a bytů. Jde o stářím sešlé a absencí péče zdevastované obecní domy z období průmyslového rozvoje bytů nižších kategorií anebo substandardní bydlení v holobytech. Pro romskou komunitu, žijící v uvedených lokalitách je velmi typickým jevem soužití dvou tří generací, což v praxi znamená koncentraci např. 10 lidí ve dvoupokojovém bytě. Tato situace zapříčiňuje další negativní jevy, jako je nedostatek osobního a intimního prostoru pro každého člena domácnosti, nedostatek prostoru k učení a hraní dětí, zhoršené hygienické a zdravotní podmínky atd., a celkově vede k životnímu standardu hluboko pod průměrným standardem společnosti. (Navrátil, 2003)

Ovšem z většinového způsobu života Romů samozřejmě existuje řada výjimek, rodiny, které se vymanily ze sociální nedostatečnosti. Ty pak naopak usilují o potlačení všeho specificky romského, negativního i pozitivního. Jejich obydlí jsou vybavena veškerým dostupným komfortem, úzkostlivě čistá. Tímto standardním bydlením se pak takoví úspěšní Romové rádi chlubí, protože je jim vizitkou asimilace, společenského úspěchu. Na jednu stranu je schopnost romské rodiny standardně a hygienicky bydlet, starat se o byt, nejčastěji v paneláku, jistě úspěchem, srovnáváme-li toto bydlení s živořením v chatrčích ve

slovenských romských osadách. Ale na druhou stranu je tento způsob bydlení v běžných bytech pro Romy překážkou tradičního způsobu života ve velkorodinných pospolitostech. (Říčan, 2000)

1.2.3 Způsob obživy

Romové odešli z Indie před více jak tisíciletím. Ještě před svým odchodem tam však žili po mnohá staletí a jejich jazyk, náboženské představy, kultura a normy se vyvíjely v tomto prostoru. V Indii Romové kočovali a řemesla, se kterými přišli do Evropy, patří v Indii ke kočovným řemeslům dodnes. Kastovní systém nedovoloval v rodině měnit řemeslo a tak syn pokračoval v řemeslu svého otce. Tato tradice se v romských rodinách udržela donedávna a teprve industrializace ve druhé polovině 19. století připravila Romy o jejich tradiční způsob obživy. (Šišková, 1998)

Před rokem 1989 byla migrace Romů do českých zemí především migrací za prací a směřovala do těch oblastí, kde Romové mohli vzhledem ke své nízké kvalifikaci získat pracovní místa. Byly to zejména průmyslové oblasti s poptávkou po nekvalifikované pracovní síle a velká města se silnou stavební aktivitou a rozvinutými službami. Tržní transformace po roce 1989 ale dopadla nejtěživěji a s největšími důsledky právě na nekvalifikované pracovníky. (Navrátil, 2003)

Nízká úroveň vzdělání a kvalifikace spolu s nezájmem o práci, špatnou pracovní morálkou, vysokou pracovní nespolehlivostí, malou pracovní vytrvalostí a nepřiměřenými mzdovými požadavky se staly hlavními důvody, které připravily v podmínkách transformující se ekonomiky většinu Romů o jejich zaměstnání. Postupně se začaly objevovat i některé nové faktory, jako je diskriminace na trhu práce nebo neochota využívat nabízených volných míst a setrávat místo toho na podporách v nezaměstnanosti a na sociálních dávkách, jimiž stát přispívá zejména na péči rodičů o děti. (Nečas, 2002)

„Nezaměstnanost, velmi často dlouhodobá, je dnes trpkým (někdy také bez rozpaků přijímaným) údělem většiny našich Romů. Oficiální statistika neexistuje, odhady odborníků se v roce 1997 pohybovaly mezi 70 a 80 procenty. S celkovým růstem nezaměstnanosti v posledních letech musíme počítat s dalším zhoršením: čím ostřejší je konkurence na trhu práce, tím horší vyhlídka Romů. Tento stav je pro romskou komunitu jako celek

katastrofální, protože ji demoralizuje a kriminalizuje. Příčin vysoké romské nezaměstnanosti je několik. Především je to malá (a s postupem mechanizace a automatizace stále klesající) poptávka po nekvalifikované práci, která je pro převážnou většinu Romů jediným reálným způsobem obživy. Velký vliv má i chybný systém sociálních dávek, který zvýhodňuje otce velkých rodin, žijících „na podpoře“, proti otcům zaměstnaným. Přijmout zaměstnání pro ně znamená pracovat zdarma, ne-li dokonce tratit. A dokud to stát trpí, nedivme se Romům (zasloužíme si snad jejich loajalitu?), že někdy berou dávky a současně pracují načerno. Chronické jsou dále stížnosti zaměstnavatelů a spolupracovníků na slabou pracovní morálku, nesolidnost a nespolehlivost romských zaměstnanců.“ (Říčan, 2000, s. 38)

Fyzická práce je navíc pro některé rody, a pro všechny Olachy, tradičně nepřijatelná a ponižující. Olašští Romové se nikdy neživilí prací svých rukou ve smyslu manuální práce a nikdo je k tomu zřejmě nikdy nepřinutí. Společenství olašských Romů je přísně uzavřené a dodnes v něm existuje vzájemná soudržnost postavená na jasně určených, byť nepsaných zákonech, které znají jen příslušníci tohoto společenství. Pokud začal některý z jejich příslušníků pracovat takovým způsobem, který neodpovídá jejich tradicím a představám, byl okamžitě ze společenství vyobcován. (Šišková, 1998)

„Valná část mladé romské generace počítá s trvalou nezaměstnaností a s podobnou - na naše poměry blahobytnou - existencí, jakou vede většina Romů v západní Evropě. Naše romská mládež neví, že i tam končí éra štědrého sociálního státu, nehledě k tomu, že podobná velkorysost je možná k hrstce Romů např. v Británii, nikoli však v zemi s mnohonásobně vyšším procentem Romů, jakou je ČR.“ (Říčan, 2000, s. 39)

Vyhlídky na zvýšení zaměstnanosti Romů v blízké budoucnosti bohužel nejsou příznivé. Kromě již zmíněného je důvodem nepatrný zájem o zvýšení kvalifikace (většinou Romové ani žádnou kvalifikaci nemají). Mnozí Romové si však také oprávněně stěžují na diskriminaci při příjmu do zaměstnání. Zaměstnavatel je rovnou odmítne, místo aby si ověřil solidnost těchto uchazečů. Vysoká nezaměstnanost Romů má přímé ekonomické důsledky, protože představuje velké břemeno pro celou naši společnost a snížení životní úrovně rodin, kde je živitel bez práce. Závažné jsou i nepřímé důsledky nezaměstnanosti. Nezaměstnaný většinou tráví celé dny zahálkou, která ho postupně demoralizuje a snižuje jeho sebevědomí. Mnozí nezaměstnaní hledají jiné, parazitní způsoby získávání prostředků, jakými jsou žebrota, drobné krádeže i závažné trestné činy. Rozšířená je dnes

romská prostituce a kuplířství i prodej drog. Na to vše reaguje veřejnost zvýšením averze a upevněním předsudků proti Romům jako celku. (Říčan, 2000)

1.2.4 Zdraví Romů

Přesné statistiky nejsou k dispozici, je však nepochybné, že zdravotní stav romské populace je problémem. Proti většinové populaci mají romské děti mnohem porušenější zdravotní stav a romští invalidní důchodci jsou šestkrát početnější, než by odpovídalo jejich zastoupení v populaci. Také dospělí Romové častěji trpí chronickými onemocněními souvisejícími s nezdravým životním stylem, jejich pracovní neschopnost je vyšší než u majority. Také průměrný věk, jehož se Romové dožívají, je zřetelně nižší, než je tomu u ostatního obyvatelstva České republiky. (Nečas, 2002)

U dospělých je však statistika ovlivněna i slabší motivací k práci a tím, že Romové jsou v důsledku nedostatečného vzdělání odkázáni převážně na hrubou tělesnou práci; když už jí nejsou schopni pro úraz, opotřebování organismu či z jiného důvodu, nezbyvá nic jiného než důchod. (Říčan, 2000)

Příčiny nepříznivého zdravotního stavu Romů jsou zřejmé: nevyhovující bydlení spolu se špatnou životosprávou a nevhodnou stravou, nedostatečná hygiena, krátká doba kojení, prohřešky proti zásadám péče o kojence i starší děti, neschopnost či neochota starat se o vlastní zdraví atd. (Nečas, 2002)

Špatný zdravotní stav Romů ani to, že romské děti se častěji než jiné rodí nějakým způsobem poškozené však nelze přisuzovat dědičnosti a je třeba odmítnout názory rasistů, že se jedná o degenerovaný národ. Dědičné jsou pouze některé tělesné a smyslové poruchy, s nimiž se romské děti rodí častěji, než ostatní. To je způsobeno partnerskými svazky mezi blízkými příbuznými, které jsou u Romů častější (i když už ne tak časté jako v minulosti). Další generace je však zase ohrožena pouze tehdy, když dítě zplodí dva nositelé vadného genu, což bývají s větší pravděpodobností blízcí příbuzní. V této souvislosti je třeba podotknout, že ne všechny vrozené poruchy jsou dědičné. Vrozené jsou i ty poruchy (vady, neduhy, nemoci), které jsou způsobeny až poškozením plodu v děloze, např. v důsledku matčina kouření nebo pití alkoholu. To nemá s dědičností přímou souvislost a další generace nejsou automaticky ohroženy. Není žádný důvod se domnívat, že romský genofond je horší

než u ostatního obyvatelstva. Vlastnosti, které způsobují, že romské dítě se většinou hůře učí nebo že dospělý Rom nebývá spolehlivým a výkonným pracovníkem jsou dány prostředím, v němž se Romové vyvíjejí a žijí (samozřejmě také před narozením), nikoli dědičností. Nejedná se tedy o žádnou degeneraci. (Říčan, 2000)

1.2.5 Romský jazyk

Všem skupinám Romů je společný jejich původní jazyk, jehož základ tvoří dialekty příbuzné s indoevropskými jazyky indického subkontinentu. Během dlouhodobých migračních pohybů přes Persii, Arménii, balkánské země i ostatní teritorium Evropy však původní romština přijala množství nových pojmů z jazyků těch etnik, přes jejichž území její nositelé procházeli. V současné době je jazyk nejen pojítkem, ale i rozlišovacím znakem odlišných romských skupin. (Pavelčíková, 2004)

Indické jazyky mají za sebou tisíciletí vývoje a proti evropským jazykům je nápadné množství citoslovců a onomatopoií i mnohoznačnost četných slov. Doslovný zápis rozhovoru proto vyžaduje často komentář, aby bylo zřejmé, o co v něm vlastně šlo. Tuto vlastnost sdílí s indickými jazyky i romština. Význam vět bývá často pochopitelný až z kontextu intonace hlasu, doprovodných gest, mimiky, pantomimiky a souběžně probíhající empatie. Tento způsob dorozumívání mají Romové společný s Indý a používají ho bez ohledu na to, je-li jejich dorozumívacím jazykem romština, nebo etnolekt češtiny. (Šišková, 1998)

Dnes je romština jako mateřský jazyk v českém prostředí stále více vytlačována a nahrazována jen částečně zvládnutou, pojmově chudou češtinou. V České republice je téměř pravidlem, že první generace slovenských Romů, kteří přišli ze sousední země, vzájemně komunikuje romsky, zatímco příslušníci druhé generace sice romsky ještě (aspoň pasivně) umějí, ale romštiny užívají jen omezeně. Příslušníci třetí generace romsky většinou už nehovoří ani nerozumí. Mnozí dnešní Romové zapomínají romštinu a doma mluví víc česky. Romštiny také často užívají jako tajné řeči, když nechtějí, aby jim okolí rozumělo. Opouštění romštiny je často důsledkem snahy zbavit se vlastního romství, kdy se mnohé romské rodiny distancují od ostatních a nechtějí, aby jejich děti romštinu používaly. Nicméně plnohodnotnou češtinu svým dětem nabídnout nemohou, a tak dítě v takové rodině vyrůstá vlastně bez mateřštiny a často až ve školním zařízení je konfrontováno s tím, že mluví směšně, hloupě, jinak. Romové i romské děti se při používání češtiny často vyjadřují

vulgárně. Je to dáno tím, že mladiství a dospělí Romové se obvykle učí česky od těch Čechů, kteří jsou ochotni s nimi mluvit. To bývají nezřídka lidé nízké vzdělanostní i mravní úrovně a nelze se divit, že od nich Romové pochyťují primitivní a vulgární řeč, hrubost a sprostotu. (Říčan, 2000)

V uplynulých čtyřiceti letech komunistický režim potlačoval romský jazyk a v rámci svého programu asimilace Romů je nutil používat češtinu. Dnes se někteří vzdělaní Romové zdokonalují v romštině a usilují o sjednocení jejích četných variant. Cílem Mezinárodní romské jazykové komise je vytvořit na základě romských dialektů jednotnou romštinu. Zda toto ušlechtilé úsilí bude mít úspěch a romština se bude vyvíjet ke světové jednotě však nelze odhadnout. Dosavadní vývoj svědčí spíše o tom, že romština přežije pouze jako jazyk krásných příběhů a písní, jako jazyk tradičního folklóru a jako jazyk, kterým spolu budou Romové rozmlouvat při slavnostních příležitostech, aby tím vyjádřili svoji národní identitu. Mezi sebou, a to i v rodinách, budou běžně mluvit jazykem majority a při mezinárodních setkáních se budou navzájem domloutvat – jako většinou dosud – anglicky. (Říčan, 2000)

1.2.6 Romská kultura

Zvláštností romštiny oproti běžným evropským jazykům je bezesporu skutečnost, že neměla až do 20. století písemnou podobu. Romské obyvatelstvo nemělo zřejmě kvůli svému postavení v původní vlasti i později, v letech migrace po Evropě, dále kvůli perzekuci ze strany majority a jen velmi pozvolnému usazování se možnost a snad ani potřebu vytvořit písemnou formu vzájemného dorozumívání. V naprosté většině zůstávalo negramotné a veškeré životní zkušenosti, poznatky o okolním světě i pravidla vzájemného soužití se přenášely ústním podáním. Také bohatá romská kultura měla povahu ústní tradice. Lpění na tradicích posilovalo velmi silné vnitřní pouto romských komunit, ovšem na druhé straně omezovala neznalost písma do značné míry možnosti kontaktu s okolním světem, utvrzovala uzavřenost a izolaci. (Pavelčíková, 2004)

V romštině u nás dnes vycházejí básně i beletrie, které jsou jedinečné a mají svůj svérázný půvab. Zatím však zřídka snesou srovnání s literaturou národů, které jsou tradičními nositeli evropské a světové vzdělanosti. Zejména romské pohádky patří ke světovým pokladům tohoto žánru, především pro svoji specifičnost - motivickou, estetickou i etickou nepodobnost pohádkám ostatních evropských národů. Romské pohádky se vždy

předávaly ústně a byly to příběhy, v nichž obvykle vítězil důvtip nad bohatstvím a postavením, dobrota a soucitnost nad mocí a násilím. (Hübschmanová, 1993)

V romských rodinách se dnes pohádky už téměř vůbec nevyprávějí. Podobně jako většinová populace, ale snad ještě ve větší míře vinou nižší vzdělanosti, naivity, nedostatečné náplně volného času, podlehli Romové masové konzumní pseudokultuře televize, videí a DVD. V mnoha romských rodinách je televizor permanentní kulisou všeho dění, znemožňuje komunikaci mezi členy rodiny ve společně trávených chvílích, při návštěvách přátel a příbuzných nahrazuje sledování televize dřívější hlučné rozhovory, společný zpěv, tanec a muzicírování, kdysi pro romské sešlosti tak typické. V mnoha romských rodinách se televizor vypíná jen na noc. (Říčan, 2000)

Silnou stránkou romské kultury vždy byly hudba a tanec. Zřejmě genetická muzikálnost a smysl pro rytmus provázejí romské etnikum už od dob jejich první migrace z indické pravlasti. Putováním pak jejich melodie vstřebaly různé hudební motivy oblastí, jimiž Romové procházeli, a romské písně tak získaly neopakovatelný melodický a rytmický svéráz, podtržený nesmírnou emocionalitou výrazu, Romům vlastní. S hudebností jsou také spojeny asi největší historické i současné společenské úspěchy Romů. Kdysi talentovaní romští hudebníci působili i na evropských panovnických dvorech, v současnosti se stávají hvězdami pop music i interprety vážné hudby. Především však stále vzrůstá obliba etnické romské hudby. I dnešní Romové budují na vlastní hudebnosti a na slavných romských interpretech svoji identitu, nicméně z běžného života romských rodin už zpěv a tanec v důsledku působení masové kultury mizí. Zůstávají vyhrazeny pro sváteční chvíle a profesionálům. (Říčan, 2000)

Budoucnost romské kultury i jazyka je v rukách Romů samotných. Dnes mezi sebou mohou komunikovat miliony Romů po celém světě a rozvíjet globální romskou kulturu. Záleží jen na nich, zda zájem a vůle k obrodě zvítězí nad pohodlnou cestou asimilace. (Říčan, 2000)

1.2.7 Romská rodina

Významným rysem tradiční romské kultury je skutečnost, že převažujícím organizačním principem je zde příbuzenství. Znamená to, že každý člověk se primárně cítí

být příslušníkem určité příbuzenské skupiny, od níž odvozuje svou identitu a vůči níž je přednostně loajální. Rodina je v životě jednotlivce jedinou sociální skupinou, do které patří a se kterou se identifikuje. Se členy jiných příbuzenských skupin necítí žádné společné pouto a s představiteli tzv. „romské elity“ či tzv. „romskými reprezentanty“ je nespojuje už vůbec nic. (Budilová, Hirt, 2005)

Zjednodušeně lze říci, že romská skupina je tvořena rozsáhlým rodinným útvarům (romsky označovaným jako fajta), který zahrnuje několik generací osob společného původu. Mezi několika spřízněnými fajtami potom dochází ke sňatkovým výměnám, což podporuje soudržnost skupiny. Sňatkem se dvě původně nepříbuzné skupiny stávají příbuznými a toto pouto je potom posilováno dalšími sňatky. (Budilová, Hirt, 2005)

Tradiční romská rodina je velká nejen pro velký počet dětí, ale i pro rodinné soužití více generací. Romské dítě vyrůstá mezi větším počtem sourozenců, ale i bratranců a sestřenic. Žije v jedné domácnosti nejen s rodiči a prarodiči, ale zpravidla i se strýci a tetami a jejich dětmi. Všechny tyto osoby vnímá jako blízké příbuzné, a tím i jeho svět má jiné rozměry. I přes četné vnitřní šarvátky je romská rodina navenek jednotná a pocit solidarity uvnitř je téměř absolutní. (Šišková, 1998)

Dnešní romské rodiny jsou stále početné a udržely si patriarchální ráz. Umělé potraty jsou výjimečné. Výchova dětí je poměrně volná, nedirektivní, s malou náročností na plnění školních povinností i na dodržování základních hygienických návyků. U romských dětí se vyskytují jen zřídka neurotické rysy. Nejsou pod tlakem vysokých nároků jako děti ve většinové společnosti, je méně tabuizovaných témat, méně vnitřních konfliktů atd. (Říčan, 2000)

Tento styl výchovy však skrývá řadu nebezpečí, z nichž největší je neschopnost odložit uspokojení na pozdější dobu. Pokud dítě není cvičeno v určitém řádu, není schopno podřídit se nějaké nepříjemné povinnosti, není odolné proti stresu, není schopno vydržet zdlouhavou nezábavnou práci ani odvést minimum školních povinností, pak lehce podlehne jakékoliv „tužbě“. Fascinace okamžikem bývá typickým motivačním činitelem mladého romského delikventa. Jeho potřeby jsou natolik intenzivní a regulační mechanismy osobnosti natolik slabé, že fakt objevení se subjektivně významné hodnoty může okamžitě spustit jedincovo chování, které má mnohdy kriminální povahu. (Kol. autorů, 1999)

Říčan (2000, s. 47) říká: „Za poslední generace romská rodina zeslábla. Především jí nesvědčí vytržení z tradiční velkorodiny a ze soudržné obce, která často výborně fungovala i v nuzné osadě. Pohromou pro ni byla dobře míněná snaha sociálních pracovníků, kteří vidouce hladové, špinavé a otrhané dítě v osadě, usoudili, že musí být odebráno rodičům. Dětský domov zajistil kvalitní stravu, hygienu a pravidelnou školní docházku, poškodil však schopnost navazovat silné citové vztahy a setrvávat v nich. Nemohl nahradit rodinu – a navíc byli vychovatelé většinou bez vztahu k Romům, ne-li rovnou rasisté. Nejnápadnější následek spočívá v tom, že mladá romská matka nenaváže patřičný vztah ke svému dítěti a nechá je v porodnici. Dítě se dostane do dětského domova a získá tam stejný defekt atd. Jde o tzv. sociální – nikoli biologickou dědičnost. Procento romských dětí v dětských domovech je i dnes, kdy už si veřejnost – a nejen odborná – lépe uvědomuje význam rodiny, mnohonásobně vyšší, než odpovídá procentu Romů v populaci.“

V mnohých romských rodinách dnes dochází k násilí na dětech, k jejich těžkému zanedbávání v důsledku nezájmu, alkoholu a drogové závislosti a tam, kde vychovával místo rodiny dětský domov, dokonce k incestu, který byl podle romistů ještě v historicky nedávné době u Romů nemyslitelný. (Říčan, 2000)

2 ROMSKÁ KRIMINALITA

Kriminalita Romů je téma velmi závažné a často diskutované. U většiny obyvatelstva ČR je (spolu s parazitním způsobem života ze sociálních dávek) hlavním důvodem averze vůči romské komunitě jako celku. Velmi populární je toto téma zejména mezi rasisty, kteří jej zveličují. Romové naopak se tomuto tématu vyhýbají a na zmínky o něm reagují dotčeně. (Říčan, 2000)

2.1 Úroveň romské kriminality

Romská kriminalita rozhodně není jen etnickou podskupinou kriminality obecné. Odlišuje se v mnoha ohledech, a to druhem trestné činnosti (převážně majetková kriminalita), způsobem provedení (často neplánované, podle přísloví „příležitost dělá zloděje“), mimořádnou recidivitou (malé až žádné morální zábrany, v podstatě schvalování trestné činnosti jako způsobu obživy v romské komunitě, menší strach z odnětí svobody a obecně nižší schopnost uvažování o následcích činů), častějším dopadením a odsouzením.

Každopádně na první pohled je zřejmé, že Romové se na trestné činnosti v ČR podílejí několikanásobně více než by odpovídalo jejich zastoupení v populaci. Poslední číselné údaje o romské kriminalitě jsou k dispozici ve výzkumu provedeném na počátku devadesátých let minulého století. Jsou zastaralé, ale zajímavé už proto, že srovnávají situaci v ČR a SR v tehdy ještě společném státě. A je zřejmé, že pokud v následujících letech nastal silný příliv slovenských Romů do již samostatné ČR, výrazně se navýšil i podíl Romů na kriminalitě v ČR.

Zde jsou výsledky výzkumu z ČSFR: počátkem devadesátých let se pohyboval podíl Romů na celkové trestné činnosti v ČR okolo 16 %, zatímco na Slovensku dosahoval 28 %, což souhrnně znamenalo, že podílově byl na sklonku České a Slovenské federativní republiky přibližně každý pátý obviněný Romem. Romové se nepodíleli na všech trestných činech rovnoměrně. Zvláště velký podíl vykazovali na krádežích vloupáním (22 % celkového nápadu všech obviněných v ČR) a tzv. krádežích prostých (19%). To bylo ovšem podstatně méně než podíl Romů na registrované trestné činnosti na Slovensku, kde 40 % pachatelů krádeží vloupáním bylo z řad Romů a jejich podíl na krádežích prostých byl více jak třetinový (36%). Nemalý podíl měli Romové též na mravnostní delikvenci, především na

trestném činu pohlavního zneužívání. Zde činil podíl Romů v ČR zhruba 20 % celkového nápadu (pro srovnání na Slovensku 40 %). Na násilné kriminalitě se Romové v ČR podíleli relativně méně, totiž zhruba 13 % (na Slovensku 23 %). (Kol. autorů, 1999)

Mohlo by se zdát, že ČR vycházela ve srovnání se SR na základě výše uvedených údajů lépe. Hlavní příčinou tohoto rozdílu ale není, jak bychom možná rádi slyšeli, lepší prevence romské kriminality v Čechách či větší bezúhonnost českých Romů, nýbrž prostý fakt, že ve sledované době žilo na Slovensku podstatně více Romů než v ČR, čímž se ovšem v SR též zvyšovala teoretická pravděpodobnost, že se Rom spíše stane objektem zájmu trestního práva. (Kol. autorů, 1999)

Jaká je situace v současnosti, je poměrně obtížné a nepřesně zjistitelné. Je tomu tak především z důvodu diskutabilního zákazu vykazování Romů v statistické ročence kriminality, což bylo učiněno mimo jiné na základě intenzivního tlaku romských organizací, jež si od tohoto kroku – bohužel mylně – slibovaly zklidnění veřejného mínění o Romech. Odporuje samozřejmě občanským právům učinit o komkoli v souvislosti s jeho trestnou činností úřední záznam, že je Romem, zejména pokud si nepřeje být za Roma považován. Mapování romské kriminality je proto nutné svěřit sociologům, kteří dokážou (pracně, ale nakonec přesněji než úředníci) získat potřebné údaje, aniž by porušili něčí občanská práva. (Říčan, 2000)

Podle odhadů odborníků 20-30 % ekonomicky aktivní romské populace získává prostředky k obživě asociálně, či nelegálně – prostitucí, překupnictvím a jinou majetkovou trestnou činností. Nejnápadnější podíl mají Romové na loupežných přepadeních a kapesních krádežích (tyto trestné činy se dnes již staly doménou romských delikventů). (Nečas, 2002)

Podíl Romů na celkové objasněné kriminalitě je podle odhadů třikrát až čtyřikrát vyšší, než by odpovídalo jejich počtu v republice. Ve skutečnosti je celková romská kriminalita zřejmě nižší, než naznačuje uvedené číslo, protože Romové se dopouštějí trestných činů impulsivně a nepromyšleně, takže bývají častěji dopadeni a také obvykle nemají k dispozici tak dobré právníky. (Říčan, 2000)

Objasněnost hlavně závažnější romské kriminality je skutečně výrazně vyšší než u téže kriminality neromské. Hlavním důvodem asi bude již zmíněný fakt, že řadu trestných činů Romové páchají povzbuzeni zdánlivě vhodnou příležitostí, tedy bez jakékoli přípravy a plánování. Mnohdy se dopouštějí trestného činu pod vlivem alkoholu či drog, což ještě více

snižuje jejich ostražitost a schopnost odhadu situace a tak zvyšuje šanci na jejich dopadení. Velmi často pro romského delikventa okamžikem, kdy se mu podařilo uskutečnit krádež, aniž by byl někým bezprostředně zadržen či spatřen, končí veškeré důvody k opatrnosti. Pachatel se nenamáhá zahladit stopy svého činu, velmi naivně a bezstarostně nakládá s odcizenými věcmi a sám se tak prozradí. Často také Romové právě pod vlivem příležitosti, které nedokážou odolat, páchají trestnou činnost v místě svého bydliště a jejich dopadení je pak díky svědectví sousedů o to snazší. Je nesporným faktem, že romská kriminalita je většinou snadněji dokazatelná a že svědci z majoritní společnosti ochotněji svědčí v neprospěch Romů. (Kol. autorů, 1999)

„Na druhé straně nelze přehlédnout, že se právě Romové dopouštějí nesčetných drobných trestných činů a přestupků, jež se nestíhají a netrestají pro liknavost policie a pro mezery v právním řádu: jak například potrestat pokutou (jak stanoví zákon) občana, který nezajišťuje docházku svých dětí do školy nebo který soustavně ruší spánek svých sousedů, když žije (aspoň oficiálně) jen ze sociálních dávek a nemá z čeho platit pokuty?“ (Říčan, 2000, s. 61)

Říčan (2000) dále uvádí, že třetina až polovina vězňů v českých věznicích jsou Romové. V „pastácích“ pro mladistvé je to ještě mnohem více. Romská komunita dnes většinou považuje za normální být uvězněn a nepokládá to za nic odsouzeníhodného. „Ostatně pobyt ve vězení není pro Roma vždycky hanbou. Je to spíš něco jako být zajat nepřítelem a mladý muž, který ještě nebyl zavřen, je někdy považován za málo zmužilého.“ (Říčan, 2000, str. 67)

2.2 Příčiny romské kriminality

Příčiny romské kriminality jsou různé. Prvotní příčinou je jistě **nezaměstnanost**. Ta v prvním plánu vede k chudobě romských rodin. Některé rodiny se dokáží uskrovnit a vyžít ze sociálních dávek, jiné ne, dávky utratí rychle a neúčelně a pak trpí skutečným nedostatkem. Nezaměstnanost ale také znamená nevytíženost a frustraci především mužů. Žena má obvykle na starosti větší počet dětí a domácnost, romský muž se tradičně do těchto činností příliš nezapojuje, cítí se být „živitelem“. A pokud nemá práci a tedy legální obživu, má jen velice málo zábran před trestnou činností, tím spíš, když má před očima tolik

příkladů ze svého okolí, že je to „normální“. I pro mladého muže, který ještě není živitelem rodiny, je často nesmírně těžké ustát situaci, kdy na učilišti je v roli outsidera, první práci po vyučení nemůže najít a starší bratři či kamarádi mu opakovaně nabízejí zapojit se s nimi do trestné činnosti, díky které jsou oni naopak materiálně a v rámci komunity i společensky tak úspěšní. Na čistý trestní rejstřík a hrozbu odnětí svobody se tady nemyslí. (Říčan, 2000)

A tím se dostáváme k druhé velmi podstatné příčině romské kriminality, kterou je **nedostatek mravního cítění a respektu před zákonem**. Ten je v romské komunitě řekněme tradiční. U mnohých Romů není vážen ten, kdo poctivou a cílevědomou prací a úsilím dosáhne svého majetku a postavení. Naopak, mnohdy se setkáváme (zvláště u olašských komunit) s tím, že úctu a respekt má úspěšný zloděj či kapsářka. Ostatně v mnoha romských pohádkách a jiných příbězích je hrdinou obratný romský zloděj nebo podvodník. (Pavelčíková, 2004)

Souvisí to s tím, uvádí Říčan (2000), že romská kriminalita není problém novodobý, ale provází Romy celou jejich historií. Již jejich předkové, kteří přicházeli v 15. století do Evropy a setkávali se u místních obyvatel s upřímnou pohostinností, odpovídali na tyto přátelské projevy nepoctivostí, lží, podvody a krádežemi. Proč? Odpověď je zřejmě třeba hledat v pravlasti Romů, v Indii. Ve starověké Indii byly drobné krádeže považovány za téměř legální řemeslo, trestány nebyly, či jen velmi mírně. Částečně tento postoj v Indii přetrvával dodnes, drobné krádeže jsou tam na denním pořádku, nikoho nešokují, naopak by veřejnost zcela pohoršilo, kdyby někdo zloděje ztrestal těžce fyzicky nebo jej snad dokonce napadl se zbraní. Úcta k životu člověka i zvířete je v Indii tradičně obrovská (mizivý počet vražd ve srovnání s evropskými zeměmi), úcta k majetku druhého naopak pramalá.

Romové měli vždy velké problémy v soužití s majoritou, někdy zasloužené, vyprovokované právě přiznivnictvím, výtržnostmi, drobnou trestnou činností. Ale mnohokrát v historii v různých zemích majorita využila své převahy a obrátila se proti Romům nesmyslně agresivně, rasisticky a pronásledovala je, ba fyzicky likvidovala. Toto **trvalé napětí, či přímo nepřátelství mezi majoritou a romskou komunitou** je jistě další závažnou příčinou romské kriminality, kterou mnozí její pachatelé chápou jako účinnou a spravedlivou obranu proti těm „bohatším, mocnějším, povýšenějším.“ V současné ČR Romové nezažívají žádnou genocidu ani apartheid, nicméně obecně nepřátelský postoj majority, zvýšený dohled úřadů vnímaný jako byrokratická šikana a občasné brutální výstřelky českých skinheads stačí k romskému pocitu ponížení a ohrožení. A za to se pak

mnozí Romové „mstí“ svou kriminální činností, zažívají pocit libosti, když se jich příslušníci majority bojí. (Říčan, 2000)

2.3 Specifické rysy romské kriminality

2.3.1 Druhy romské kriminality

Romská kriminalita je především **kriminalitou majetkovou**, tedy zacílenou na vlastní obohacení. Podstatné je, že obvykle nesleduje vyslovené zbohatnutí, jako spíše příležitostné obohacení. Zřídka tedy jde o hospodářskou kriminalitu či organizované řetězové krádeže a vloupání vyžadující vyšší vzdělání, dlouhodobější přípravu, důkladné plánování. Obvykle se jedná o kapsářství, vloupání, krádeže prosté či loupežná přepadení, případně jednoduché podvody, jejichž podstatným průvodním jevem je fakt, že Romové krádeže většinou nepřipravují, jen zřídka tipují byty, sklepy, či jiné vhodné objekty pro uskutečnění trestné činnosti. Mají spíše tendenci využít vhodnou situaci, jež umožňuje příležitostnou krádež uskutečnit, často takto jednájí pod tlakem řešení momentálně špatné sociální či ekonomické situace. (Kol. autorů, 1999)

Mnohdy se stává, že zisk z kriminality je nesrovnatelně menší než škoda, která z tohoto jednání vznikla. Opět téměř modelovým jednáním tohoto druhu je „sběr“ barevných kovů, jež jsou následně prodávány ve výkupnách druhotných surovin. Romové se při těchto akcích – a nutno říci, že často z neznalosti – dopouštějí hrubého poškození např. zabezpečovacích zařízení na drahách či krádeží různých síťových kabelů atp., tedy materiálů či zabezpečovacích zařízení často milionové hodnoty. Podobně nepřipravená vloupání do bytů či obchodů vedou často k větším škodám na vstupních dveřích či výkladních skříních, než jsou škody způsobené vlastním „lupem“. (Kol. autorů, 1999)

Vedle majetkové trestné činnosti se Romové dopouštějí i **výtržnictví** někdy spojeného s **fyzickým napadením**. Toto jednání ale podle statistik romské kriminality není zdaleka tak časté, jak si tradované pojetí „cikána s nožem“ představuje. Obvykle je takové jednání pod vlivem alkoholu či drog, ještě častěji je však vyvoláno strachem a z něj vyplývajícím zkratovým jednáním. K takovým tragickým vyústěním vede leckdy právě původně pouze majetková trestná činnost, která nebyla dostatečně naplánována, a pachatel proto nečekaně čelí oběti či svědkovi své akce. Snaha „paralyzovat“ oběť přepadení či

náhodného svědka mnohdy vyústí v závažný fyzický útok, jenž nejednou končí jejich těžkým zraněním či smrtí. Tato nepřipravená strachová reakce bývá provedena se zbytečnou brutalitou, která bývá laicky – ale mnohdy i odbornou – veřejností interpretována jako důkaz romské asociality a necitelnosti. (Kol. autorů, 1999)

Významnou, ale skrytou částí romské kriminality jsou **trestné činy proti rodině a mládeži**. Ty jsou jistě i nejhorším důsledkem nepromyšlených a necitlivých asimilačních snah v minulosti. Pro Romy ještě před pár desítkami let, dokud žili v osadách či kočovným způsobem života, představovala rodina a děti nejvyšší životní hodnotu. Romské děti nebyly vychovávány k pracovitosti, cílevědomosti, vytrvalosti a sebezapření jako děti ve většinové společnosti, zato však nikdy citově nestrádaly, nebývaly týrány a už vůbec ne opouštěny. Asociální chování vůči dětem romská komunita okamžitě a tvrdě trestala. Se zánikem velkorodin se za několik málo generací situace prudce změnila k horšímu. Romské děti jsou často odkládány do ústavů, v jiných romských rodinách se „tatínkové“ střídají tak často, že mezi nimi a dětmi nevzniká žádná vazba, naopak dochází k zanedbávání, zneužívání i týrání. Tyto trestné činy se ale zřídka dostanou na veřejnost. Romská rodina ještě usilovněji než podobně jednající rodina neromská tutlá podobné jednání, nikdo je nežaluje. Proto z této oblasti trestných činů se před soud dostane obvykle jen **zanedbání povinné výživy**, a i to je obvykle odhaleno spíše sociálními pracovníky v rámci procesu vyřizování žádostí o sociální dávky.

2.3.2 Způsob páchání trestné činnosti

Jak již bylo řečeno, nejtypičtějším rysem většiny romských trestných činů je jejich spontánnost, nepřipravenost či plánování velmi přibližné a nedokonalé. To jsou její rysy, které kriminalisté spíše vítají, protože jim umožňují snazší dopadení a usvědčení pachatelů. Tragické ovšem je, vyústí-li neplánovaný čin v napadení náhodného svědka. (Kol. autorů, 1999)

Podobně jako romští pachatelé příliš neplánují samotné provedení trestného činu, neuvažují ani o jeho následném utajení a krytí. Nezřídka se stane, že se nešikovnou výpovědí nebo uspěchaným a nepromyšleným prodejem kradené věci sami vyradí. I reakce na dopadení je často symptomatická svou nepromyšleností, neschopností odhadnout důsledky určité výpovědi či jednání. Typickou romskou „strategií“ je například nastrčení místo

pravého pachatele osoby méně trestné – dítěte, mladistvého jedince či těhotné ženy. Tak Romové postupují především při skupinové trestné činnosti. (Kol. autorů, 1999)

Tím se dostáváme ke skutečnosti, že ne všechny typy romské kriminality bývají impulsivní, nepřipravené. Určité druhy trestných činů jsou naopak téměř vždy vykonávané ve skupině, což předpokládá plánování a souhru.

Příkladem modelové romské skupinové trestné činnosti je snaha vyvolat v nějak vhodné situaci zdání rozruchu (např. v dopravním prostředku při nastupování či vystupování), vytvoření shluku a nepřehledné situace, jež odpoutá pozornost vyhlédnuté osoby od kontroly svých věcí. Následuje provedení kapesní krádeže, jež je připravena tak, aby byly odcizené předměty okamžitě předány participujícím členům romského společenství k ukrytí či odnesení do bezpečí. Tato činnost kapsářských gangů je mnohonásobně zdokumentována orgány ochrany práva a lze ji považovat za romskou specifickou formu kriminálního jednání. (Kol. autorů, 1999)

Známou romskou taktikou využívanou ke krádežím je činnost tzv. uspávaček. Tato trestná činnost, která je nebezpečná nejen z hlediska vlastní krádeže, ale může mít pro okradeného za jistých okolností i závažné zdravotní důsledky (např. selhání srdce či udušení se zvratky apod.), je založena na metodě vetření se mladé romské ženy (společnice) do přízně nějakého muže (nejlépe cizince) a jeho vylákání do ústraní, kde je mu ve vhodné chvíli nabídnut nápoj se silným uspávacím prostředkem. Poté, co „host“ usne, je okraden (často nejen o finanční hotovost či cennější věci, ale i o oděvní součásti), přičemž se kalkuluje s tím, že se cizinec u nás nevyzná či že mu bude trapné celou záležitost ohlásit. (Kol. autorů, 1999)

2.3.3 Vztah romské komunity k trestné činnosti

Pro potřeby této podkapitoly, je třeba nejprve rozdělit romskou kriminalitu podle jejich obětí, kterými jsou buď příslušníci české většiny či romské menšiny. Především pro pachatele je to obrovský rozdíl, protože mu hrozí zcela rozdílně těžké tresty.

Trestná činnost Romů je nejčastěji zaměřena na členy majoritní společnosti. Rodinné vazby mezi romskými velkorodinami jejich členům většinou znemožňují kriminální chování vůči lidem vlastního etnika. Asociální projevy vůči Romům (především vlastní rodové

skupiny) jsou hodnoceny výrazně přísněji než obdobné asociální činy zaměřené na příslušníky majority. Romský základní pocit, rozdělující lidi na vlastní a cizí, zde získává ve vztahu k majoritě až kriminogenní význam. Vlastní lidé jsou především ti Romové, u kterých je jedinec v bezpečí, kteří – aniž zvažují, zda je či není jejich příbuzný v právu při sporu s členy majority – jsou připraveni jej podpořit, přičemž podpora je poskytována v rozsahu od materiální pomoci (ukrytí lupu, poskytnutí možnosti ukryt se či „zmizet“) přes fyzickou pomoc či obranu romského účastníka („bratr se pral, tak jsem mu musel pomoci“) a přes křivou výpověď až často k ochotě vzít na sebe důsledky trestného činu či jinak asociálního činu. (Kol. autorů, 1999)

Tradiční romské skupiny jsou známy tím, že jsou jejich členové ochotni dělit se ve svém společenství o vše, což v našem kontextu znamená, že jsou připraveni dělit se nejen o zisk z trestné činnosti, ale i o její případné důsledky. Mohlo by snad být řečeno, že Romové ve svém životě akceptovali ideu „kolektivní viny“, neboť majorita jim často tento postoj vnucovala a podle tohoto principu se k nim chovala a – bohužel ještě často chová. Nicméně s tímto postojem je spojena i idea „kolektivních zisků“ a „kolektivní pomoci a podpory“. (Kol. autorů, 1999)

Ovšem tento druh romské rodové solidarity přispívá k přesvědčení majoritní populace, že ke kriminálnímu chování mají sklon téměř všichni Romové, jestliže je kryjí a schvalují. Romové újmu, kterou jim trestání členové jejich rodu přináší, nejsou schopni vyhodnotit. Odsouzené Romy nestíhají žádnými výčitkami, neodtahují se od nich, naopak v jejich nepřítomnosti se snaží pomáhat jejich rodině a návrat odsouzeného je pak slaven a většinou jednoznačně akceptován.

Takový je obecný vztah romské komunity ke kriminalitě některých jejích členů. Za této situace Rom často nemá jinou možnost, než provinilci pomoci, i když se to přičí jeho přesvědčení nebo ví, že tak poškodí sebe a svou rodinu, protože za jeho neochotu by ho komunita mohla dosti tvrdě a znatelně potrestat.

Exkomunikace má pro Roma v tradiční komunitě hrůzný dopad. Ostuda padá v mnoha případech nejen na jedince, který se nemístného chování dopustil, ale na celé příbuzenstvo v rozsahu tří, čtyř generací a chce-li se rodina očistit, demonstrativně provinilce potrestá. Veřejná ostuda byla citelný trest. Člověk ve městě, který často nezná ani své sousedy, který se může přestěhovat, změnit práci, kamarády, manžela či manželku,

hospodu, si dopad veřejné ostudy nedovede představit. Rom, který se styděl vyjít z domu na veřejnost mezi Romy, se ocitl v sociální izolaci. Nejhorší forma veřejného odsudku se projevovala tak, že ostatní provinilého ignorovali, nemluvili s ním, odtahovali se od něho, nezvali ho k sobě domů – přestal pro ně existovat. (Kol. autorů, 1999)

Přes výše řečené existují paradoxně i celá odvětví romské kriminality, jejichž oběťmi jsou především příslušníci vlastního etnika. Jedná se především o zločiny kuplířství a lichvy, o nichž je podrobněji pojednáno v následující kapitole o romském organizovaném zločinu. Je s podivem, že ani toto těžce asociální jednání zaměřené do vlastních řad nenarušuje romskou semknutost v opozici k majoritě, ke státním úřadům a institucím, které se v těchto případech snaží bránit jejich zájmy.

2.4 Romové a organizovaný zločin

Za poslední desetiletí došlo v naší zemi k vytvoření romských organizovaných zločineckých skupin, které v dnešní době prožívají svůj vrchol. Drogy, lichva a obchod s lidmi jsou hlavní činnosti organizovaného zločinu, za nímž tato etnicky postavená zločinecká struktura stojí. Nejčastějšími oběťmi této mafie a nakonec i pachatelé z donucení jsou právě Romové. Kromě drog a obchodu s lidmi jsou mafie úspěšné i v obchodu se zbraněmi, při vydírání nebo obchodu s nezdaněným zbožím, kde spolupracují s Vietnamci. Městy, kde romské mafie působí především, jsou Ústí nad Labem, Chomutov, Kladno, Jirkov, Dubí, Most, Ostrava, Brno a samozřejmě Praha. Přestože se jedná o významný problém, termín romská mafie se zatím nikde oficiálně neuvádí a samostatně jej nikdo nešetří. (Kyša, 2005)

2.4.1 Drogová scéna

Romové bývají začleněni i v organizovaných skupinách složených z příslušníků jiných etnik. Tam se vyskytují v rolích výkonných spolupracovníků na nejnižších stupních organizace, kteří obvykle nejsou najímáni na složitější činnosti. Jen málokdy zastávají významnější postavení než tzv. výkonné funkce, což jsou pomocníci či lidé pracující na ulici neboli „pěšáci“. S Romy nejčastěji spolupracují kosovsko-albánské delikventní skupiny,

přičemž v těchto strukturách sehrávají Romové úlohu např. distributorů drog, ubytovatelů nelegálních migrantů či se angažují jako členové vyděračských skupin. (Kol. autorů, 1999)

Z některých měst už se romským mafiím podařilo arabské a albánské gangy zcela vytlačit. Jinde spolu úspěšně spolupracují. Romům se dokonce podařilo dostat pod kontrolu prodej drog vyrobených v České republice do Německa. (Kyša, 2005)

Na ulici prodávají drogy často děti, staří či mentálně postižení příslušníci rodin nebo bílí narkomani, ale vše řídí na první pohled slušní Olaši nebo další romské rodiny. Olašští Romové dokázali tak efektivně ovládnout české drogové podsvětí, protože mají uzavřené fungující rodiny, mezi které se nikdo nedostane, nemají žádné zábrany co se násilí týče, měli dostatek peněz na rozjetí drogových obchodů, byli mezi nimi lidé, co uměli drogy vyrobit z dostupných surovin, a mají díky rodinným vazbám skvělé kontakty a důvěryhodné spojení po celé Evropě. (Kyša, 2005)

2.4.2 Prostituce a kuplířství

I romská prostituce v České republice je mezinárodním fenoménem. Prostitované Romky pocházejí nejen z České republiky, ale přicházejí z velké části také ze zahraničí, především ze zemí východní a jihovýchodní Evropy, naopak zákazníci jsou povětšinou opět cizinci, ať už usazení na území ČR, či příslušníci sousedních západních států, proslulí svým zájmem o „sexuální turistiku“. Romská, obvykle pouliční a silniční prostituce, včetně pasáctví je dnes už výhradně organizovaná, včetně dělby úseku silnic na trase mezi jednotlivé skupiny. (Kol. autorů, 1999)

Základním článkem organizovaných romských uskupení je „rodina“, kterou je nutno chápat v širším smyslu, tj. jako okruh části blízkých a vzdálenějších příbuzných a dalších osob z řad etnika spojených společným zájmem. Tyto rodiny jsou stát ve státě. Mají své vedení, nižší úředníky, daňové poplatníky i bezpečnostní aparát, který je velmi výkonný. Navíc vzájemná osobní znalost třeba olašských Romů a jejich odlišný způsob života znemožňuje utajené pronikání do kriminálního prostředí. Velké problémy mají policisté i s jejich identifikací z důvodu neúplnosti údajů ve správních evidencích, ale i „nadřazenosti“ romských jmen nad občanskými, kdy většina nezná své příbuzné jinak než romskými jmény, která ve vzájemném styku zásadně používají. (Kyša, 2005)

Právě uzavřenost rodin je důvodem, proč se policii nedaří s mafií úspěšně bojovat. Mezi Romy obecně panuje velká nedůvěra k policii a oddanost komunitě a jejím hlavám, které jsou v podstatě vládci nad životem a smrtí. Ukazuje se to na případu Romek z východního Slovenska. Jejich rodina je prodána jiným Romům do Čech nebo do zahraničí, kde jsou nuceny k prostituci za často neuvěřitelných podmínek. Poté co se policii podaří je osvobodit, nevypovídají, vrací se zpátky na Slovensko a často jsou znovu prodány těm samým pasákům. Vlastní komunita pro ně představuje bezpečí a mnohdy jediný svět, který znají. Pořád je pro ně přijatelnější žít v rodině, která je zneužívá, ale kterou znají, než z ní odejít a začít žít podle pravidel většinové společnosti, kterým nerozumějí. Navíc mnoho obchodovaných dívek bere prostituci jako něco normálního. Nejmladší generace už vyrůstají v prostředí, kde je prostituce brána jako společenská norma. Prostituce je prostě normální způsob obživy a už malé dítě ví, že jeho máma a sestry prostituují. (Kyša, 2005)

2.4.3 Lichva

V prostředí sociálně vyloučených skupin obyvatelstva se často setkáváme s lichvou, nevýhodným půjčováním peněz na vysoký, někdy i stoprocentní měsíční úrok. Dlužníci se dostávají do bludného kruhu nových půjček a stále narůstajících úroků, v krajních případech už je dlužná částka neznámá a dlužník odevzdává lichváři veškerý svůj příjem (nejčastěji sociální dávky) a vzápětí si od něj zase půjčuje, aby měl alespoň na základní životní potřeby. Lichvář je často osobou váženou a respektovanou – oběti nezřídky vyjadřují vděčnost a úctu ke svému lichváři a považují je j za osobu, která jim pomáhá v okamžicích nejvyšší nouze. (Budilová, Hirt, 2005)

Skutečnost, že se lichva v ČR vyskytuje zejména u Romů je dána tím, že právě Romové tvoří většinu sociálně vyloučené populace.

Typickým rysem lichvy je dlouhodobá a prohlubující se závislost jednotlivců i celých rodin na službách poskytovaných lichváři. Výsledkem je zvyšování chudoby obětí, které se stávají stálým zdrojem příjmu lichvářů. Důsledkem koloběhu započatého lichvou pak může být i neplacení nájmu či ztráta bytu, kriminální chování či prostituce. (Budilová, Hirt, 2005)

Trestní stíhání lichvářů a proces dokazování bývá obtížný, řada lichvářů totiž v tomto případě svým obětem vyhrožuje násilím a jen málokdo je ochoten proti nim svědčit. Lichva

bývá často doprovázena násilným uplatňováním pohledávky, které může nabývat podoby trestné činnosti (vydírání, porušování domovní svobody, loupež apod.). (Budilová, Hirt, 2005)

2.5 Podpora romské asociálnosti ze strany majority

Při úvahách o romské kriminalitě je třeba se také zmínit o roli majoritní společnosti v tomto procesu. I v současné době mají členové majority tendenci nevnímat podíl svého – i když často neuvědomělého zavinění, které se váže k romské asociálnosti. (Kol. autorů, 1999)

2.5.1 Přímý podíl majority na romské kriminalitě

Spoluúčast majority na romské kriminalitě, tedy spolupachatelství, není sice jevem typickým, ale ani neznámým. Rasistické předsudky nebrání mnoha lidem spolupracovat s Romy, je-li to finančně výhodné, ať už na hranici zákona (zaměstnávání načerno) či vysloveně kriminálně. Romové si Neromy najímají na trestnou činnost všude tam, kde by Rom vzbudil podezření a předsudky a též v těch případech, kdy je třeba se vykázat čistým trestním rejstříkem. Je třeba zdůraznit, že k opačnému jevu, tedy najímání Romů na trestnou činnost organizovanou Neromy, nedochází. Takto používají Romy pouze zahraniční zločinecké organizace (viz výše). (Kol. autorů, 1999)

Některé romské skupiny jsou zaměřeny i na hospodářskou kriminalitu, především na podvody. U majetkové kriminality tohoto typu se využívá pro roli nákupčích tzv. bílých koní. Bývají to většinou Neromové, jež jsou vybíráni mezi mladšími, dosud netrestanými osobami, kterým je obstarán výpis z rejstříku a živnostenský list. Tyto osoby jsou pak nastrčeny k tomu, aby za poměrně malou odměnu odebíraly na svůj živnostenský list zboží na fakturu, která ovšem nebude nikdy uhrazena, přičemž „bílý kůň“ často zboží ani nevidí. (Kol. autorů, 1999)

2.5.2 Naplňování očekávání

Většina Romů je i dnes, přestože řada z nich je ze smíšených manželství, snadno vizuálně odlišitelná. Zároveň je s touto menšinou spojováno jakési generalizované přesvědčení, že jsou nebezpeční a že v jejich přítomnosti je na místě chovat se ostražitě.

Je známým psychologickým faktem, že člověk má tendenci naplnit svým chováním očekávání sociálního okolí. Jestliže toto okolí předpokládá, že je jedinec schopný, čestný, pracovitý, moudrý apod., má takový jedinec skutečně tendenci postupně se jím stát. Totéž platí ovšem i naopak. Vžijeme-li se do situace Roma, zjišťujeme, že je při kontaktu s majoritní společností neustále vystavován neadekvátním podezřením, která většinou nebývají přímo vyslovena, ale jsou dávana najevo více než čitelně nonverbálním chováním. Lidé si v dopravních prostředcích vedle Roma většinou nesedají, intenzivně si kontrolují kabelky a peněženky, dávají najevo nelibost z přítomnosti Romů v restauraci apod. Bývá jim tedy bez důkazu dávano najevo, že jsou v „bílé“ společnosti nežádoucími osobami. (Kol. autorů, 1999)

Nemůže být snad nic horšího, než když je někdo podezírán z něčeho, čeho se nedopustil a ani dopustit nechtěl. V případě Romů se automaticky předpokládá, že jsou nebezpeční. A tento předsudek majorita nepovažuje za nutné ani ověřovat, ani případně měnit. Romové si jsou této tendence majoritní společnosti dobře vědomi a mají (i proto) tendenci pokud možno popírat romskou kriminalitu i jinou asociálnost či křečovitě přesvědčovat Neromy o své individuální přijatelnosti. Avšak jestliže je někdo trvale podezírán z asociálnosti a sklízí všechny sociální důsledky takovýchto předsudků, musel by být velmi silnou osobností, aby svým chováním časem očekávání nenaplnil. To, co bylo řečeno, se především týká romské mládeže, která je na nespravedlivé osočování zvláště citlivá, ale celý mechanismus se bohužel bolestivě týká Romů jako celku a to bez ohledu na doklady o tom, jaký život skutečně žijí. (Kol. autorů, 1999)

2.5.3 Reakce majority na kriminogenní situace

Kromě nespravedlivých očekávání a podezírání podporuje majorita patologické chování Romů také nesprávným reagováním na romské chování. Vyplývá to právě ze zcela odlišné mentality a způsobu vyjadřování, jednání, řešení problému těchto dvou skupin

obyvatelstva. Majorita není schopna Romům rozumět, správně číst jejich chování, dobře je vyhodnotit a potřebným způsobem reagovat. Není to přitom nic těžkého, ale vyžaduje to poučenost a nácvik. Těch se ale obvykle dostane jen lidem, kteří, obvykle z titulu své profese, přicházejí do styku s romskou menšinou pravidelně, například sociálním pracovníkům, učitelům, vychovatelům v různých typech ústavů, policistům. Ostatní příslušníci většiny žijí obvykle v zajetí strachu a předsudků.

Nevhodná reakce ze strany majority se projevuje dvěma extrémy. Tím prvním je neadekvátní strachová reakce a podsouvání nekalých úmyslů Romovi ještě dříve, než byly případně zjevně a jednoznačně vyjádřeny. Nerom se i v dosud zárodečné konfliktní situaci velmi často obává pomsty, předpokládá u romského útočníka nějakou „nadpřirozenou“ sílu, domnívá se, že odpor je v každém případě marný, neboť snědý útočník je jistě ze zálohy podporován jinými Romy či jistě použije brutálního násilí atp. Výsledkem je naprostá a často zbytečná odevzdanost do útočnickovi vůle, čímž se v něm, ale i v celé komunitě posiluje dojem, že zločinné jednání vůči členům majority je účinným postupem pro naplnění vlastních potřeb a vede útočníka a jeho sociální okolí k opakování a napodobování. Zvláště chybné je takové chování vůči dětským pachatelům, v nichž nesprávná reakce napadeného jen prohloubí přesvědčení o vhodnosti delikventního postupu. (Kol. autorů, 1999)

Druhým extrémním způsobem reakce na asociální chování, navíc projevované někdy jen v náznaku, je zbrklá snaha oznámit okamžitě vše negativní, co je pácháno Romy, orgánům ochrany práva, aniž je bezprostředně projevena jakákoliv snaha o výchovné působení či jiné řešení. Kriminologická věda dokládá, že lidé mají obecnou tendenci oznámit nějakého pachatele, především méně závažné trestné činnosti, represivním či obdobným orgánům, např. škole, až při opakovaných přestupcích. To především platí o trestné činnosti mladých lidí z řad majoritní společnosti, která je často řešena neformální domluvou, takzvaně „po sousedsku“. Členové majoritní společnosti však projevují menší tendenci k tolerování i menších přestupků, které jsou páhány Romy na Neromech. Zde je naopak často nebezpečí přečeňování a zjištěný pachatel z řad Romů je tak oficiálně postihován daleko dříve než jeho vrstevník z řad majority. (Kol. autorů, 1999)

Je zřejmé, že okolností a příčin podněcujících romskou kriminalitu je celá řada. Nejvýznamnější je ale prostředí, rodinné a sociální podmínky, v nichž Romové vyrůstají a žijí. A žijí v nich proto, že se majoritní společnosti nepodařilo změnit jejich životní styl tak,

aby byli integrováni do společnosti a aby o tuto integraci stáli a sami o ni usilovali. (Kol. autorů, 1999)

Svémi předsudky, rasismem a svalováním odpovědnosti na krajně handicapovanou menšinu majorita de facto bojkotuje a znemožňuje integraci Romů. Je to nanejvýš krátkozraké a hloupé chování, uvědomíme-li si, že početnost romské menšiny v poměru k většině bude stále vzrůstat, její asociální a kriminální chování bude stále četnější a obtížnější a jeho následky ponese opět především většina.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 VÝZKUM ODSOUZENÝCH ROMŮ

3.1 Cíl praktické části

Cílem praktické části této bakalářské práce bylo ověřit v praxi teoretické poznatky o romské kriminalitě a pomocí analýzy dostupných dokumentů zjistit, jaké jsou specifické rysy romského etnika, zastoupeného ve vězeňské populaci a jaká je charakteristika jejich trestné činnosti, pro kterou byli odsouzeni k výkonu trestu odnětí svobody.

3.2 Stanovení předpokladů

Pro praktickou část bakalářské práce byly stanoveny tři předpoklady:

Předpoklad č. 1:

Romská kriminalita je nejvíce kriminalitou majetkovou.

Předpoklad č. 2:

Nejčastějším deliktem odsouzených Romů jsou krádeže.

Předpoklad č. 3:

Většina uvězněných Romů je vícekrát ve výkonu trestu odnětí svobody.

3.3 Popis zkoumaného vzorku

Výzkum byl proveden u odsouzených mužů romského etnika, vykonávajících trest odnětí svobody ve Věznici Vinařice, která je profilována jako věznice s ostrahou. Do této věznice jsou umisťováni k výkonu trestu odsouzení muži různých etnik i národností ze všech regionů České republiky, včetně odsouzených cizinců. Pro potřeby zkoumání dané problematiky byl vytvořen výzkumný vzorek, který obsahoval 80 odsouzených Romů, náhodně vybraných ze všech oddílů věznice.

3.4 Průběh průzkumu

Průzkum probíhal v měsíci lednu 2006 ve Věznici Vinařice. Odsouzení jsou zde umístěni v pěti ubytovnách, rozdělených na jednotlivé oddíly. Z každého jednotlivého oddílu ve věznici bylo náhodně vybráno několik odsouzených, kteří dle antropologických znaků vykazovali příslušnost k romskému etniku. Následně byla prostudována osobní karta každého vybraného jednotlivce a do předem připraveného záznamového archu byly zaznamenány všechny potřebné, výzkumem sledované informace. Takto se postupovalo postupně na všech oddílech věznice, až bylo dosaženo potřebného počtu 80 odsouzených Romů. V této souvislosti je třeba podotknout, že osobní karty odsouzených jsou umístěny v kanceláři vychovatele každého oddílu. Autor práce má k těmto dokumentům přístup, protože pracuje jako vychovatel oddělení výkonu trestu ve Věznici Vinařice.

3.5 Použitá metoda

Při prováděném výzkumu byla použita metoda analýzy dokumentů, která se jevila pro daný typ výzkumu nejvhodnější. Analyzovanými dokumenty byly jednotlivé osobní karty odsouzených Romů, vybraných do výzkumného vzorku. Každá osobní karta je označena základním číslem odsouzeného a barevnou fotografií. V osobní kartě jsou vedeny veškeré dostupné údaje o vězněné osobě, které má Vězeňská služba ČR k dispozici.

4 VÝSLEDKY A JEJICH INTERPRETACE

4.1 Charakteristika zkoumaného vzorku

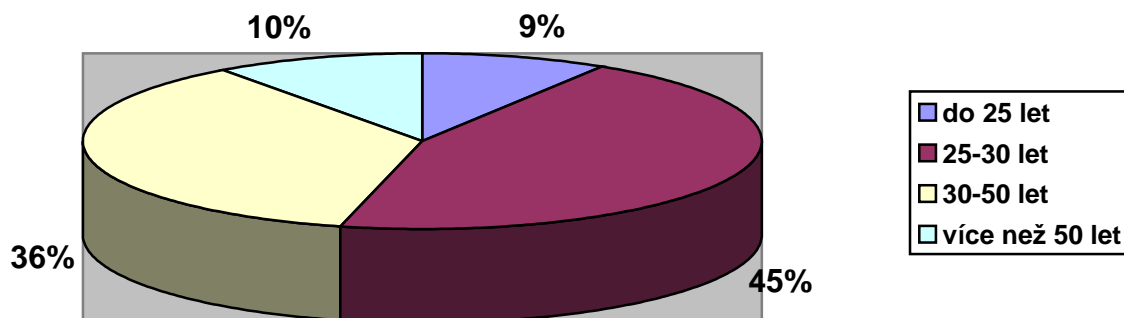
Průzkum byl zaměřen na věk odsouzených, jejich národnost, nejvyšší dosažené vzdělání, zda byli před nástupem do výkonu trestu zaměstnáni, na jejich rodinný stav a počet dětí, kolikrát byli v minulosti soudně trestáni a kolikrát uvězněni a jaké trestné činnosti se nejčastěji dopouštěli.

4.1.1 Věkové složení zkoumaného vzorku

Z hlediska věkového složení obsahuje zkoumaný vzorek 7 odsouzených do 25-ti let věku, 36 odsouzených ve věku 25 – 30 let, 29 odsouzených ve věku 30 – 50 let a pouze 8 odsouzených nad 50 let věku. Vyjádřeno v procentech je to 9 % do dvaceti pěti let, 45 % mezi dvaceti pěti a třiceti lety, 36 % mezi třiceti a padesáti a 10 % nad padesát let věku.

Tab. 1. Věkové složení zkoumaného vzorku.

Věk	Počet odsouzených	Počet odsouzených v procentech
do 25 let	7	9 %
25 – 30 let	36	45 %
30 – 50 let	29	36 %
více než 50 let	8	10 %
celkem	80	100 %

Graf 1. Procentuální vyjádření věkového složení zkoumaného vzorku.

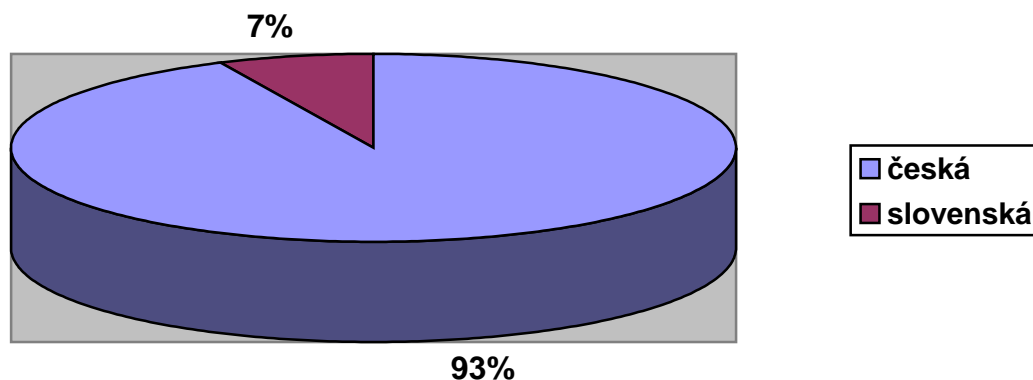
Sledováním věku odsouzených Romů ve zkoumaném vzorku bylo zjištěno, že výrazně nejvyšší počet odsouzených 45 % je ve věku 25 – 30 let, což je nejkratší ze všech sledovaných věkových období.

4.1.2 Národnost

Zkoumaný vzorek byl posuzován také z hlediska národnosti, ke které se odsouzení přihlásili. Výzkumem bylo zjištěno, že výrazná většina odsouzených Romů ve výzkumném vzorku, celkem 74, se hlásí k české národnosti. Pouze 6 odsouzených se přihlásilo ke slovenské národnosti. Ani jeden z odsouzených se nepřihlásil k národnosti romské. Vyjádřeno v procentech je to 93 % česká národnost a 7% slovenská národnost.

Tab. 2. Složení zkoumaného vzorku dle národnosti odsouzených.

Národnost	Počet odsouzených	Počet odsouzených v procentech
česká	74	93 %
slovenská	6	7 %
romská	0	0 %
jiná	0	0 %
celkem	80	100 %

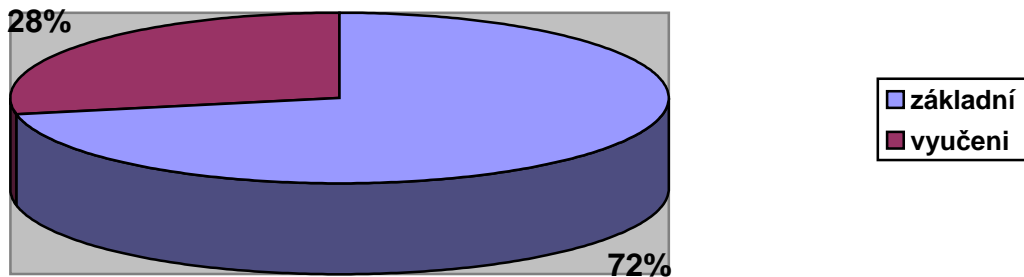
Graf 2. Procentuální vyjádření složení zkoumaného vzorku dle národnosti.

4.1.3 Dosažené vzdělání

Z hlediska dosaženého vzdělání obsahuje zkoumaný vzorek 57 odsouzených Romů, kteří mají pouze základní vzdělání (základní školu má 46, zvláštní školu 11), 23 odsouzených bylo vyučeno v učebním oboru (ve středním odborném učilišti 14, v odborném učilišti 9). Ani jeden z odsouzených Romů nedosáhl středoškolského vzdělání. Vyjádřeno v procentech dosáhlo základního vzdělání 72 % odsouzených, v učebním oboru bylo vyučeno 28 % odsouzených.

Tab. 3. Počet odsouzených dle nejvyššího dosaženého vzdělání.

Dosažené vzdělání	Počet odsouzených	Počet odsouzených v procentech
zvláštní škola	11	14 %
základní škola	46	57 %
odborné učiliště	9	11 %
střední odborné učiliště	14	18 %
celkem	80	100 %

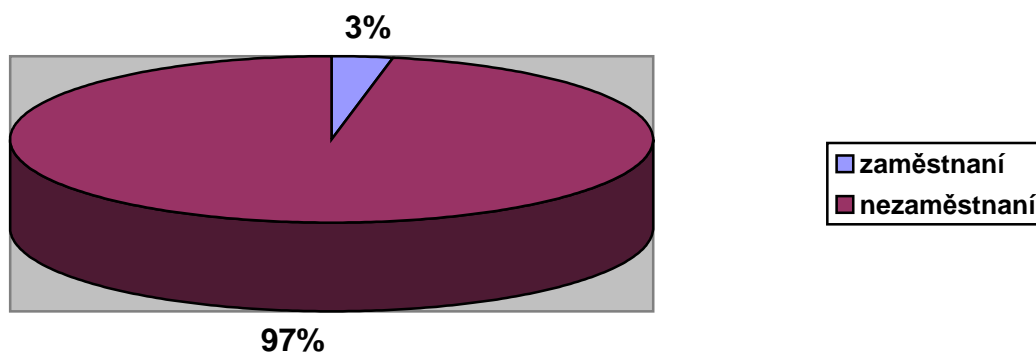
Graf 3. Procentuální vyjádření nejvyššího dosaženého vzdělání.

4.1.4 Zaměstnání před uvězněním

Sledováním zaměstnanosti odsouzených Romů ve zkoumaném vzorku bylo zjištěno, že pouze 2 odsouzení, tj. 3 %, byli před současným uvězněním zaměstnáni. Ostatních 78 odsouzených, tj. 97 %, bylo před nástupem do výkonu trestu či v době zadržení orgány Policie ČR nezaměstnaných.

Tab. 4. Počet odsouzených dle zaměstnání před uvězněním.

Zaměstnání	Počet odsouzených	Počet odsouzených v procentech
zaměstnaní	2	3 %
nezaměstnaní	78	97 %
celkem	80	100 %

Graf 4. Procentuální vyjádření zaměstnanosti odsouzených Romů před uvězněním.

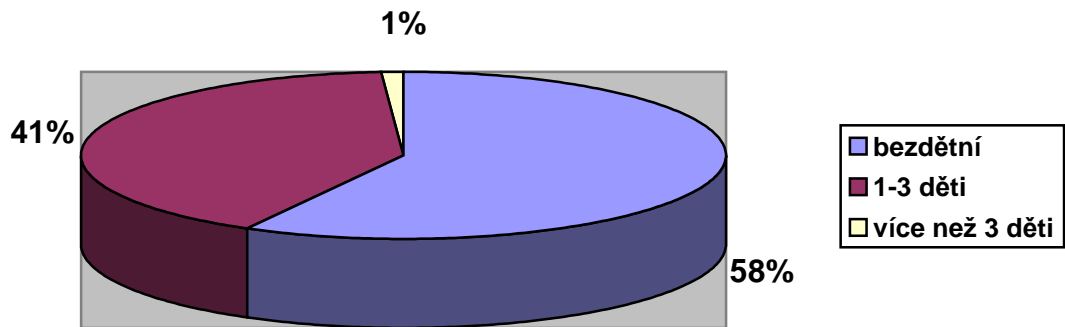
Dalším výzkumem bylo u zaměstnaných Romů zjištěno, že jeden byl zaměstnán jako kopáč ve stavební firmě svého otce, druhý jako pomocný dělník na stavbě. V obou případech se jednalo o muže ve věku 40 – 50 let.

4.1.5 Osobní život odsouzených

V oblasti osobního života odsouzených bylo zkoumáno, v jakém rodinném prostředí žijí a kolik mají dětí. Zohledněny byly pouze děti nezletilé, nezaopatřené. Nejvíce odsouzených, celkem 46, bylo bezdětných, 33 odsouzených mělo jedno až tři děti a pouze jeden odsouzený měl více než tři děti. Vyjádřeno v procentech je to 58 % bezdětných, 41 % jedno až tři děti a 1 % více než tři děti.

Tab. 5. Složení zkoumaného vzorku dle počtu dětí jednotlivých odsouzených.

Počet dětí	Počet odsouzených	Počet odsouzených v procentech
bezdětní	46	58 %
jedno až tři děti	33	41 %
více než tři děti	1	1 %
celkem	80	100 %

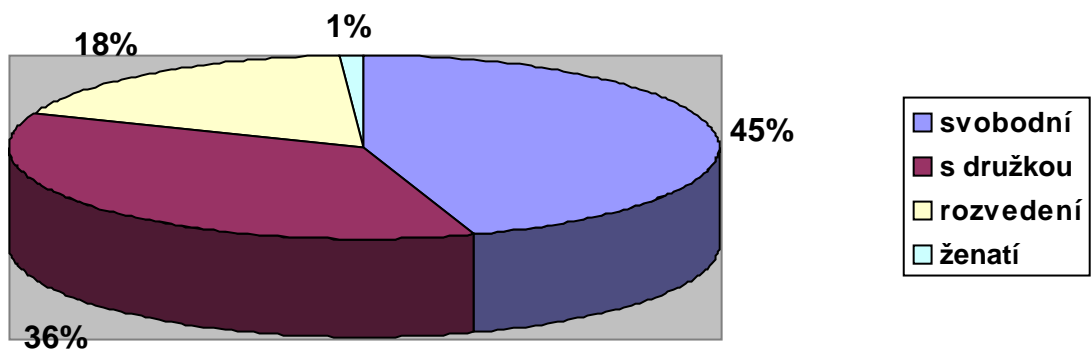

Graf 5. Procentuální vyjádření složení zkoumaného vzorku dle počtu dětí.

Druhým kritériem, dle kterého byl posuzován zkoumaný vzorek v oblasti osobního života byl rodinný stav odsouzených Romů. 36 odsouzených, tj 45 %, bylo svobodných a žili osaměle nebo s rodiči, 29 odsouzených, tj. 36 %, žilo ve společné domácnosti s družkou, 14 odsouzených, tj. 18 %, bylo rozvedených a pouze 1 odsouzený, tj 1 %, byl ženatý.

Tab. 6. Složení zkoumaného vzorku dle rodinného stavu odsouzených Romů.

Rodinný stav	Počet odsouzených	Počet odsouzených v procentech
svobodní	36	45 %
žijí s družkou	29	36 %
rozvedení	14	18 %
ženatí	1	1 %
celkem	80	100 %

Graf 6. Procentuální vyjádření rodinného stavu odsouzených Romů.

Dalším provedeným rozbořem osobního života odsouzených Romů bylo zjištěno, že mezi 34 odsouzenými Romy, kteří mají děti, je 9 svobodných. Odsouzených, kteří mají děti a žijí s družkou je celkem 19 a mezi rozvedenými je 6, kteří mají děti. Jediný z odsouzených Romů, který je ženatý, dosud žádné děti nemá. Překvapivé bylo zjištění, že ve zkoumaném vzorku nebyl ani jeden odsouzený Rom, který by měl děti a zároveň byl také ženatý.

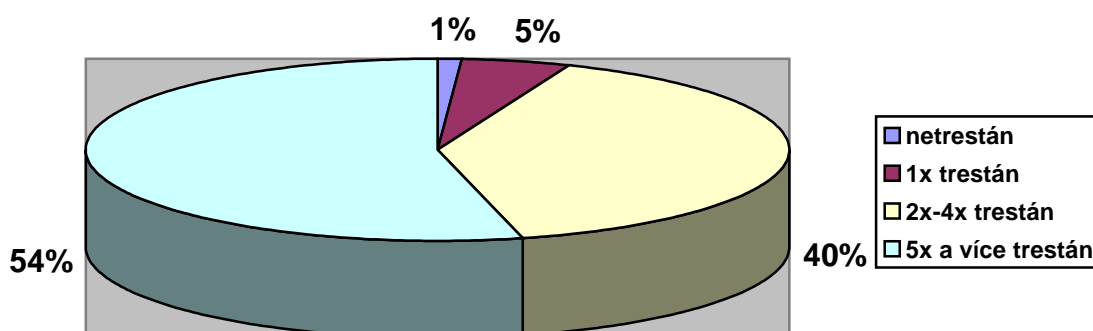
4.1.6 Předchozí trestná činnost

Pro posouzení zkoumaného vzorku z hlediska předchozí trestné činnosti byla stanovena dvě kritéria. Složení z hlediska počtu v minulosti soudem uložených trestů, a počtu umístění do výkonu trestu odnětí svobody.

Z hlediska předchozích soudem uložených trestů bylo zkoumáno, kolikrát byl odsouzený v minulosti soudně trestán. Jedná se o veškeré soudem uložené tresty odnětí svobody, včetně trestů uložených podmíněně, ale i jiné tresty nespojené s odnětím svobody. Z tohoto hlediska je složení vzorku následující: Pouze 1 odsouzený, tj. 1%, v minulosti trestán nebyl a jeho současný trest je tedy jeho první, 4 odsouzení, tj. 5 %, byli v minulosti pouze jedenkrát soudně trestáni, 32, tj. 40%, bylo v minulosti 2x – 4x soudně trestáno a nejvíce 43, tj. 54%, odsouzených bylo soudně trestáno 5x a více.

Tab. 7. Složení zkoumaného vzorku dle počtu předchozích trestů.

Počet trestů	Počet odsouzených	Počet odsouzených v procentech
netrestán	1	1 %
1x trestán	4	5 %
2x – 4x trestán	32	40 %
trestán 5x a více	43	54 %
celkem	80	100 %

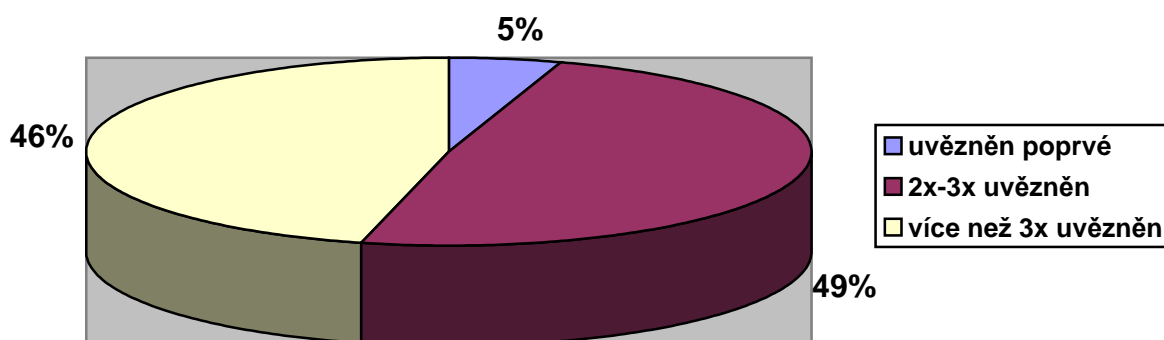

Graf 7. Procentuální vyjádření složení zkoumaného vzorku dle předchozích trestů.

Z hlediska četnosti umístění do výkonu trestu odnětí svobody bylo zkoumáno, kolikrát byl odsouzený v minulosti uvězněn, včetně v současné době vykonávaného trestu odnětí svobody. V této souvislosti je nutné připomenout, že odsouzení jsou většinou vícekrát soudně trestáni. V tomto průzkumu byly brány v úvahu pouze tresty spjaté s uvězněním. Z tohoto hlediska je složení zkoumaného následující: 4 odsouzení Romové, tj. 5 %, jsou ve výkonu trestu poprvé, 39, tj. 49 %, bylo uvězněno 2x – 3x a 37 odsouzených, tj. 46 %, bylo uvězněno více než 3x.

Tab. 8. Složení vzorku dle počtu umístění do výkonu trestu odnětí svobody.

Počet uvěznění	Počet odsouzených	Počet odsouzených v procentech
poprvé uvězněn	4	5 %
uvězněn 2x – 3x	39	49 %
více než 3x uvězněn	37	46 %
celkem	80	100 %

Graf 8. Procentuální vyjádření četnosti umístění do výkonu trestu odnětí svobody.

4.1.7 Současná trestná činnost

Zkoumáním trestné činnosti bylo zjištěno, že odsouzení Romové ve zkoumaném vzorku se dopustili celkem 166 trestných činů. V 5 případech se jednalo o trestné činy obecně nebezpečné, vždy se jednalo o nedovolenou výrobu a držení omamných a psychotropních látek a jedů. U trestných činů hrubě narušujících občanské soužití se jednalo v 6 případech o výtržnictví a v 5 případech o kuplířství. V oblasti trestných činů proti rodině

a mládeži se odsouzení dopustili 4x zanedbání povinné výživy. U trestných činů proti životu a zdraví se jednalo o 1 případ ublížení na zdraví.

Ve větší míře byly zastoupeny trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti. V 7 případech se jednalo o loupež a v 5 případech o vydírání. Ve 20 případech se jednalo o porušování domovní svobody, z toho 14 bylo případů, kdy pachatel užil násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí nebo překonal překážku, jejímž účelem bylo zabránit vniknutí.

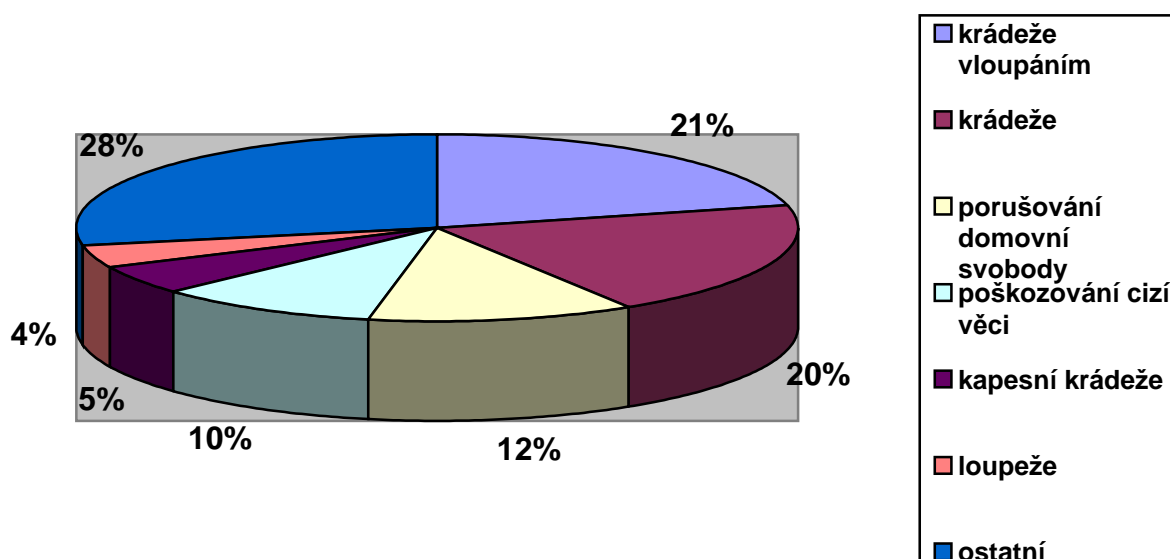
Nejvíce trestných činů bylo majetkových. Zde se jednalo především o krádeže, kterých se odsouzení dopustili v 78 případech, z toho 35 bylo krádeží vloupáním, 34 krádeží (tzv. prostých) a 9 krádeží na věci, kterou má jiný na sobě nebo při sobě (tzv. kapesní krádeže). Dalšími trestnými činy proti majetku, kterých se odsouzení dopustili, byly 1x zpronevěra, 4x neoprávněné užívání cizí věci (jednalo se o krádeže aut), 1x neoprávněné držení platební karty, 11x podvod (z toho 5x úvěrový podvod), 17x poškozování cizí věci a 1x podílnictví.

Z provedeného průzkumu vyplývá, že nejčastějšími trestnými činy byly krádeže vloupáním, celkem 35 případů, tj. 21 %, z celkového počtu spáchaných trestných činů, dále to byly v 34 případech krádeže, tj. 20 %, porušování domovní svobody ve 20 případech, tj. 12 %, a poškozování cizí věci v 17 případech, tj. 10 %. Následuje 9 kapesních krádeží, tj. 5 %, a 7 loupeží, tj. 4 %. Ostatní trestné činy byly zastoupeny v 28 %.

Porovnáním jednotlivých druhů trestné činnosti bylo zjištěno, že nejvíce se odsouzení Romové dopouštěli majetkové trestné činnosti. Celkem bylo spácháno 113 trestných činů proti majetku, 32 trestných činů proti svobodě a lidské důstojnosti, 11 trestných činů hrubě narušujících občanské soužití, 5 trestných činů obecně nebezpečných, 4 trestné činy proti rodině a mládeži a 1 trestný čin proti životu a zdraví. Vyjádřeno v procentech je to 68 % proti majetku, 19 % proti svobodě a lidské důstojnosti, 7 % hrubě narušujících občanské soužití, 3 % obecně nebezpečných, 2 % proti rodině a mládeži a 1 % proti životu a zdraví.

Tab. 9. Přehled trestných činů, kterých se odsouzení Romové dopustili.

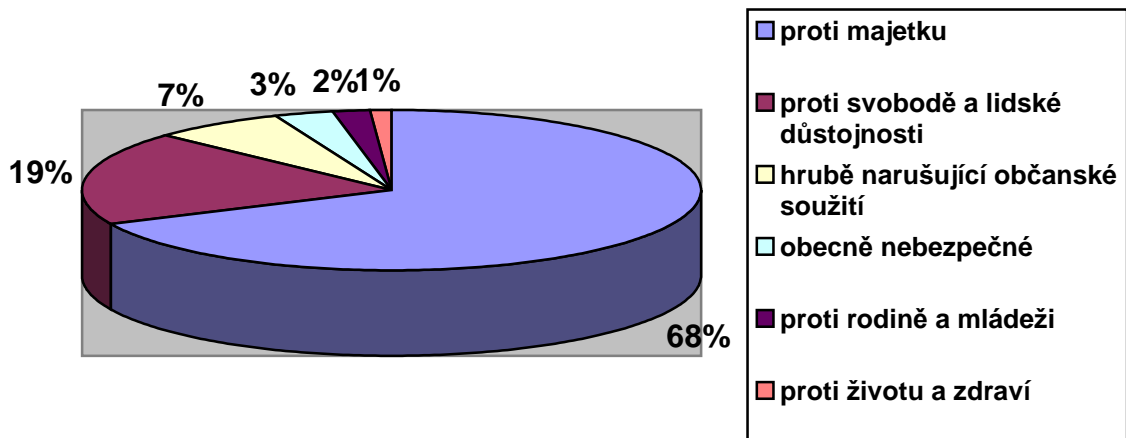
Trestné činy	Počet skutků
trestné činy obecně nebezpečné	
nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek a jedů	5
trestné činy hrubě narušující občanské soužití	
výtržnictví	6
kuplířství	5
trestné činy proti rodině a mládeži	
zanedbání povinné výživy	4
trestné činy proti životu a zdraví	
ublížení na zdraví	1
trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti	
loupež	7
vydírání	5
porušování domovní svobody	20
trestné činy proti majetku	
krádež	34
krádež vloupáním	35
krádež na věci kterou má jiný na sobě nebo při sobě	9
zpronevěra	1
neoprávněné užívání cizí věci	4
neoprávněné držení platební karty	1
podvod	11
poškození cizí věci	17
podílnictví	1
celkem	166

Graf 9. Procentuální vyjádření nejčastěji spáchaných trestných činů.

Tab. 10. Zastoupení jednotlivých druhů trestné činnosti.

Druh trestné činnosti	Počet skutků	Počet skutků v procentech
proti majetku	113	68 %
proti svobodě a lidské důstojnosti	32	19 %
hrubě narušující občanské soužití	11	7 %
obecně nebezpečné	5	3 %
proti rodině a mládeži	4	2 %
proti životu a zdraví	1	1 %
celkem	166	100 %

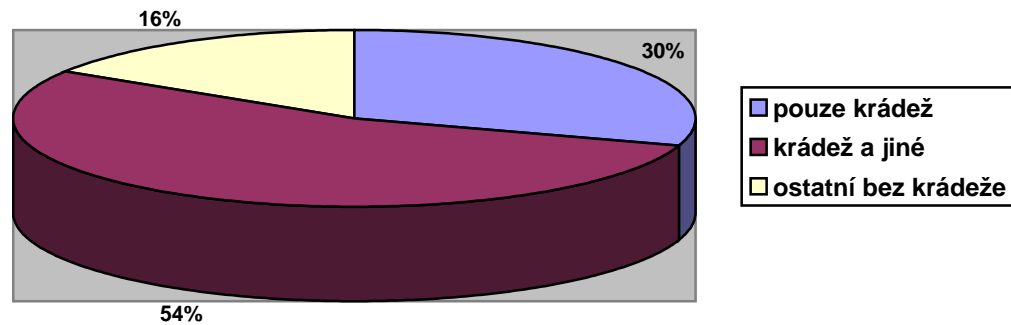

Graf 10. Procentuální vyjádření jednotlivých druhů trestné činnosti.

Provedeným průzkumem trestné činnosti bylo zjištěno, že nejvíce se odsouzení Romové dopouštěli majetkové trestné činnosti, především pak trestných činů krádeží (ať již krádeží tzv. prostých, krádeží vloupáním nebo krádeží tzv. kapesních) Z hlediska těchto trestných činů obsahuje zkoumaný vzorek celkem 67 odsouzených, tj. 84 %, kteří se dopustili krádeží, z nich 24, tj. 30 %, se dopustilo pouze krádeží. Dalších 43, tj. 54 %, se dopustilo krádeží v kombinaci s jinými trestnými činy. Pouze 13 odsouzených Romů, tj. 16 %, se dopustilo jiných trestných činů než krádeží. V 5 případech to byla nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek a jedů v kombinaci s kuplířstvím, ve 4 případech podvod, ve 2 případech loupež, v 1 případě ublížení na zdraví a v 1 případě loupež v kombinaci s výtržnictvím a podvodem.

Tab. 11. Počet odsouzených Romů, kteří se dopustili trestného činu krádeže.

Trestné činy	Počet odsouzených	Počet odsouzených v procentech
pouze krádež	24	30 %
krádež v kombinaci s jinými trestnými činy	43	54 %
ostatní	13	16 %
celkem	80	100 %

Graf 11. Procentuální vyjádření počtu odsouzených, kteří se dopustili krádeží.

4.2 Shrnutí výsledků praktické části

Provedený průzkum byl zaměřen na Romy, kteří vykonávají trest odnětí svobody. Zkoumány byly jejich charakteristické rysy a trestná činnost, které se dopustili. Bylo zjištěno, že téměř polovina 45 % uvězněných Romů je ve věku od 25 do 30 let. Pouhých 9 % je ve věku do 25 let a 10 % ve věku nad 50 let. Většina z nich se přihlásila k české národnosti, celkem 93 %, ostatních 7 % k národnosti slovenské. Ani jediný z odsouzených Romů se nepřihlásil k národnosti romské.

Dále bylo provedeným průzkumem zjištěno, že uvěznění Romové vykazují nízkou úroveň vzdělání a naopak vysokou míru nezaměstnanosti. V oblasti vzdělání bylo průzkumem zjištěno, že celkem 72 % dosáhlo pouze základního vzdělání ve zvláštních či základních školách a 28 % bylo vyučeno v učebním oboru. Ani jeden nedosáhl středoškolského vzdělání. Sledováním zaměstnanosti odsouzených Romů bylo zjištěno, že celkem 97 % bylo před nástupem do výkonu trestu či před zadržením orgány Policie ČR nezaměstnaných. Ti, kteří zaměstnáni byli, pracovali jako dělníci na stavbách.

Zkoumáním osobního života odsouzených Romů bylo zjištěno, že většina, 58 %, byla bezdětných, což koresponduje s nízkým věkem většiny uvězněných Romů. Jedno až tři děti mělo 41 % odsouzených a více než tři děti mělo pouze 1 % odsouzených. Většina

uvězněných Romů je svobodných, celkem 45 %, rozvedených je 18 % a značná část, 36 %, žije s družkou. Ženatých bylo pouze 1%. Zajímavé bylo zjištění, že všichni odsouzení, kteří měli děti, byli svobodní nebo rozvedení anebo žili s družkou, ženatý nebyl ani jeden. Věznění Romové své rodinné vztahy neformalizují a dávají jednoznačně přednost výchově dětí ve vztahu s družkou, bez uzavření manželství. Hlavní důvod takového počínání je asi třeba hledat v nastavení systému sociálních dávek, který především větší podporou neprovdaných matek (delší mateřská dovolená, snazší dostupnost přídavků na děti, vyšší sociální příplatky) působí proti uzavírání manželství v sociálně slabších vrstvách.

Výrazná většina odsouzených Romů se dopouští trestné činnosti opakovaně a v minulosti již byli vícekrát uvězněni. Pouze 1 % odsouzených v minulosti nebylo trestáno a v současnosti vykonávaný trest je tedy první. Jedenkrát bylo v minulosti trestáno 5 % odsouzených a dvakrát až čtyřikrát bylo odsouzeno 40 %. Nejvíce, 54 %, bylo v minulosti již více než čtyřikrát soudně trestáno. Ve výkonu trestu bylo poprvé 5 % odsouzených, dvakrát až třikrát bylo uvězněno 49 % a 46 % bylo uvězněno více než třikrát.

V trestné činnosti odsouzených Romů byla nejvíce zastoupena majetková trestná činnost. Trestných činů proti majetku bylo 68 % z celkového počtu spáchaných trestných činů. Dalších 19 % bylo proti svobodě a lidské důstojnosti, 7 % bylo trestných činů hrubě narušujících občanské soužití, 3 % obecně nebezpečných, 2 % proti rodině a mládeži a 1 % proti životu a zdraví. Všichni, kteří se dopustili majetkové trestné činnosti, byli nezaměstnaní.

Nejčastěji se odsouzení Romové dopouštěli krádeží. Především se jednalo o krádeže vloupáním, kterých bylo spácháno nejvíce 21 % z celkového počtu všech trestných činů. Krádeží prostých bylo 20 % a krádeží kapesních 5 %.

Trestného činu krádeže se dopustilo 84 % z celkového počtu zkoumaných Romů, z toho pouze krádeže se dopustilo 30 % a dalších 54 % se dopustilo krádeže v kombinaci s jiným trestným činem.

Stanovené předpoklady byly výzkumem potvrzeny. Odsouzení Romové se nejvíce dopouštěli majetkové trestné činnosti. Nejčastějším deliktem byly krádeže, zejména krádeže provedené vloupáním. Většina uvězněných Romů již byla vícekrát ve výkonu trestu odnětí svobody.

ZÁVĚR

Po shrnutí výsledků praktického výzkumu, mé vlastní dlouholeté zkušenosti s romskými vězni a studia autorů, zabývajících se romskou problematikou, docházím k následujícím závěrům:

Romská kriminalita je nadměrně rozbujeľá a v posledních deseti letech zaznamenala další velký nárůst spojený i s formováním nového, nebezpečnějšího typu kriminality – organizovaného zločinu. Hlavní důsledky tohoto nárůstu jsou čtyři. Zaprvé se prohlubuje vnitřní morální rozklad romské komunity, která je stále více srozuměna s kriminalitou jako přijatelným způsobem obživy. Fatální vliv to má především na romskou mládež. Zadruhé se zosťruje averze neromské veřejnosti k Romům jako celku, ubývá tolerance, přibývá generalizujících soudů i vyloženě rasistických postojů a jednání. Třetím důsledkem jsou vězení přeplněná romskými pachatelí, která znamenají obrovskou ekonomickou zátěž společnosti. To opět irituje hlavně majoritu, která má pocit, že při současném stupni humanizace vězeňství platí ze svých peněz odsouzeným Romům přijatelnou „rekreaci“. A konečně začtvrté – čím více se rozrůstá romská kriminalita, tím obtížnější se stává její následné zvládnutí a případná prevence.

Bez nadsázky se dá říci, že boj proti romské kriminalitě se nám v ČR do značné míry vymkl z rukou. Jednou z příčin je i prosazení zákazu uvádění romského původu pachatele. Proto již přes deset let nemáme průkazné statistiky romské kriminality, na rozdíl třeba od kriminality jednotlivých skupin cizinců.

Ze své zkušenosti vychovatele ve vězení – a vyplývá to i z výzkumu v oblasti recidivity – mohu jednoznačně potvrdit, že pobyt ve vězení nemá žádný kladný vliv na osobnost vězně, naopak jeho profil zhoršuje, narušuje jeho rodinné vazby. Kromě toho, v případě romských odsouzených, trest odnětí svobody nemá ani odstrašující význam, který by brzdil kriminalitu. Jistě je tak tomu proto, že v romské komunitě vězeňská minulost není žádným společenským stigmatem, a možná i proto, že pro mnohé Romy nepředstavují materiální podmínky, v nichž vykonávají trest, nějaké nepohodlí ve srovnání s jejich běžnými životními podmínkami. Též před obávanou šikanou mezi vězni Romy do jisté míry chrání jejich rodová soudržnost.

Domnívám se, že ze všech prozkoumaných aspektů fenoménu romské kriminality vyplývá jediné – nelze ji potírat a asi ani účinně omezit následnou represí. Je tedy třeba

zaměřit se na odstraňování jejích příčin. Jedním slovem – na integraci romské menšiny do většinové společnosti. Teprve ve chvíli, kdy nabídneme romským dětem pro ně dostupné vzdělání a možnost pracovního uplatnění (jiná cesta než pozitivní diskriminace zřejmě neexistuje), kdy dokážeme Romům postavit před oči co nejvíce pozitivních vzorů z jejich řad, kdy jim nabídneme partnerství a možnost integrace alespoň pro ty z nich, kteří o ni už teď stojí, můžeme očekávat první dílčí úspěchy. Dostat Romy z jejich izolace, rozrušit jejich falešnou kriminální solidaritu a naopak posílit romskou identitu a sebevědomí jejich vlastními studijními, pracovními a společenskými úspěchy, je tedy prvořadý úkol prevence romské kriminality.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] HÜBSCHMANNOVÁ, Milena a kol. *Šaj pes dovakeras-Můžeme se domluvit*. Olomouc: PedF UP, 1993. 117 s. ISBN 80 7067-355-9.
- [2] Kol. autorů. *Romové v České republice*. 1. vyd. Praha: Socioklub, 1999. 558 s. ISBN 80-902260-7-8.
- [3] NAVRÁTIL, Pavel a kol. *Romové v české společnosti*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. 224 s. ISBN 80-7178-741-8.
- [4] NEČAS, Ctibor. *Romové v České republice včera a dnes*. 5. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. 129 s. ISBN 80-244-0497-4.
- [5] PAVELČÍKOVÁ, Nina. *Romové v českých zemích v letech 1945-1989*. 1. vyd. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, 2004. ISBN 80-86621-07-3
- [6] ŘÍČAN, Pavel. *S Romy žít budeme-jde o to jak*. 2. vyd. Praha: Portál, 2000. 149 s. ISBN 80-7178-410-9.
- [7] ŠIŠKOVÁ, Tatjana, ed. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998. 208 s. ISBN 80-7178-285-8.
- [8] BUDILOVÁ, Lenka, HIRT, Tomáš. *Policista v multikulturním prostředí*. Informační manuál Policie ČR. Praha: Varianty, 2005. ISBN 80-903510-1-8.
- [9] KYŠA, Leoš. *Romská mafie se zabydluje*. Magazín Právo, 23. července 2005. s.14-17.
- [10] Zákon č. 140/1961 Sb., Trestní zákon ve znění dalších předpisů.

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1. Procentuální vyjádření věkového složení zkoumaného vzorku.....	49
Graf 2. Procentuální vyjádření složení zkoumaného vzorku dle národnosti.....	50
Graf 3. Procentuální vyjádření nejvyššího dosaženého vzdělání.....	51
Graf 4. Procentuální vyjádření zaměstnanosti odsouzených Romů před uvězněním.....	52
Graf 5. Procentuální vyjádření složení zkoumaného vzorku dle počtu dětí.....	53
Graf 6. Procentuální vyjádření rodinného stavu odsouzených Romů.....	54
Graf 7. Procentuální vyjádření složení zkoumaného vzorku dle předchozích trestů.....	55
Graf 8. Procentuální vyjádření četnosti umístění do výkonu trestu odnětí svobody.....	56
Graf 9. Procentuální vyjádření nejčastěji spáchaných trestných činů.....	59
Graf 10. Procentuální vyjádření jednotlivých druhů trestné činnosti.....	60
Graf 11. Procentuální vyjádření počtu odsouzených, kteří se dopustili krádeží.....	61

SEZNAM TABULEK

Tab. 1. Věkové složení zkoumaného vzorku.....	48
Tab. 2. Složení zkoumaného vzorku dle národnosti odsouzených.....	49
Tab. 3. Počet odsouzených dle nejvyššího dosaženého vzdělání.....	50
Tab. 4. Počet odsouzených dle zaměstnání před uvězněním.....	51
Tab. 5. Složení zkoumaného vzorku dle počtu dětí jednotlivých odsouzených.....	52
Tab. 6. Složení zkoumaného vzorku dle rodinného stavu odsouzených Romů.....	53
Tab. 7. Složení zkoumaného vzorku dle počtu předchozích trestů.....	55
Tab. 8. Složení vzorku dle počtu umístění do výkonu trestu odnětí svobody.....	56
Tab. 9. Přehled trestných činů, kterých se odsouzení Romové dopustili.....	58
Tab. 10. Zastoupení jednotlivých druhů trestné činnosti.....	59
Tab. 11. Počet odsouzených Romů, kteří se dopustili trestného činu krádeže.....	60

SEZNAM PŘÍLOH

1. Záznamový arch

PŘÍLOHA P I: ZÁZNAMOVÝ ARCH

Záznamový arch číslo :

Základní číslo odsouzeného	
Věk	
Národnost	
Vzdělání	
Zaměstnání	
Počet dětí	
Rodinný stav	
Minulé tresty	
Počet uvěznění	
Trestná činnost	